

NEVRUZ BAYRAMI

İSMAİL ONARLI

“Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu,

Ali'm ne yatarsın günlerin geldi,

Korular kalmadı kara yurt oldu,

Ali'm ne yatarsın günlerin geldi.

(...)

Pir Sultan Abdal'ım bu sözüm Hakk'tır,

Vallahi sözümün hatası yoktur,

Şimdiki sofunun Yezit'i çoktur,

Ali'm ne yatarsın günlerin geldi.”

ÖZET

Bu yazıda, Nevruz bayramının tarihî, dinî temelleri ve Türk Kültürü içindeki birleştirici rolü üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda değişik Türk coğrafyaları ve Türkiye’de Nevruz’un bayram olarak kutlanması, adet ve uygulamaları hakkında bilgilere yer verilmektedir.

ABSTRACT

In this article, people are informed about the date of Nauruz’ festival, basis principles of religion and its role in Turkish culture. In the same time, there is information about the different geography of Turkey and the celebration of Nauruz as a religious festival and its custom and putting into practice.

GİRİŞ:

Toplumsal bir varlık olan insan; insan olma bilincine ulaşır, konuşma yetisine kavuşunca bilgilenme sürecine girer. İnsan; yaşam dünyasında bilgilenerek üretim aşamasıyla süreç içinde uygarlaşır. Yazıyla birlikte insan; duygu ve düşüncelerini taşlara, sanat yapıtlarına, yazıtlara işler, yazar... Arkeolojik kazılardan elde edilen bulgulardan öğrendiğimize göre; insanlığın her döneminde bayramlar vardır.(1) Nevruz, eski takvime göre Mart ayının 9’unda başlar. (Miladi takvim 21 Mart) Kutlamalar genellikle 3 gün sürer. Bu günde özel törenler yapılır. Çeşitli anma günlerinin örtüştüğü 21 Mart, "**Nevruz Bayram**" olarak Sümerlerden beri kutlana gelmektedir.Yılbaşı olarak da kabul edilen bu gün Orta Asya’dan Balkanlar’a değin de kutlanmaktadır.(2)

Bilindiği gibi milletleri meydana getiren temel unsurlardan birisi ortak kültürel değerler dediğimiz maddi ve manevi öğelerdir. Türk Devlet ve topluluklarının kutladıkları tek ve ortak millî bayram "**Nevruz Bayramı**"dır. Bu değerler toplumun sosyal dokusunu meydana getirirler. Kültür unsurları içinde bayramların önemli bir yeri vardır. Bayramlar her millette görülen ve toplumun bütün fertleri tarafından benimsenen, Bütün halkın katıldığı ortak değerlerdir. Bütün bayramların dini ve millî örtten ve bir inanıştan, o toplumu ilgilendiren ortak bir hatıradan, geleneklerden, duygulardan ve tabiattan doğduğu bilinmektedir. İslamiyet'i kabul etmiş olan Türk toplulukları, İslamiyet'le çatışmayan bir takım adetleri devam ettirmişlerdir. Bu an'aneler günümüz Türk Dünyası'na bir kültür mirası olarak intikal etmiştir. Bunlar içinde Nevruz' un özel bir önemi vardır. Nevruz millî bir bayram olarak Türklerde gece ile gündüzün eşit olduğu ilkbaharın başlangıcı olan 21 Mart günü kutlanmaktadır.

Bayramlar, halkın gülüp eğlendiği, sevinç içinde geçirdiği özel günlerdir. Dinî olduğu kadar, millî karakterler taşırlar. İnsanlar bu özel günlerde barış ve kardeşlik duygularını pekiştirerek kaynaşırlar. Dinî bayramlar insanları ruhî bakımdan en üst seviyelere çıkarırken, millî bayramlar da milletleri benlik ve kültürleri bakımından üst seviyelere çıkarır.

Türk tarihinin bilinen en eski bayramı olan ve yazılı kaynaklarda günümüze kadar geçmiş bulunan millî bayramımız nevrurdur. Yeni gün baharın geliş günü ve Türklerde takvim başlangıcı olan yıl başıdır. Orta Asya bozkırlarında çetin tabiat şartlarında yaşayan Türkler, şiddetli geçen kışın, yerini yavaş yavaş bahara bırakmasını bir bahar bayramı olarak kutlamaktadırlar. Bu bayram günü, bilinen en eski **Türk takvimi** olan **On İki Hayvanlı** takvimde 21 Mart'a rast gelmektedir.

Nevruzun doğuşu ile ilgili olarak **Ebul Gazi Bahadır Han'ın "Türk Şeceresi"** adlı eserindeki kayıt, bu bayramın kaynağını aydınlatmaktadır. Buna göre Nevruz'un başlangıcı **Türk Ergenekon Destanı'**na kadar inmektedir. Bu destana göre; Türkler düşman saldırılarına maruz kalmış ve hepsi kılıçtan geçirilmiştir. **Göktürk Hanı İl-Han'**ın oğlu Kıyan ile yeğeni Tucus bu düşman istilâsından aileleri ile birlikte kurtulmayı başararak kaçmışlardır. Bereketli bir bölgeye gelip yerleşmişler ve burada çoğalmışlardır. Bu verimli yere Ergenekon adını koymuşlardır. **Ergenekon'**da 400 yıl kaldıktan sonra bu bölge kendilerine artık yetmez olmuş ve buradan dışarı çıkmak, yeni yerler aramak ihtiyacını duymuşlardır.

Demir madeni yüklü olan dağın demir cevherini eriterek **Ergenekon'**dan çıkmayı başarmışlardır. O günden beri bu günü Türkler bayram sayarlar. Bir parça demiri ateşe salıp kızdırırlar. Önce kağan bir kıskaçla tutup örse koyar, çekiçle döver. Ondan sonra beyler de aynı şeyi tekrarlarlar. Bunu mukaddes bilirler ve böylece şükretmiş olurlar.

Bu bakımdan 21 Mart, nasıl tabiatın kıştan kurtulduğu günün başlangıcı ise, Türklerin istiklâllerini ilân ettikleri gün olarak da kabul edilmiştir ve bayram olarak kutlanmaktadır. Türk tarihinde bu iki gelişmenin tarihi 21 Mart gününe tekabül ettiği için bu çifte bayram Nevruz Bayramı olarak kutlanmaktadır.

Nevruz geleneği halkın bir eğlenme, neşelenme günü olduğu kadar eski Türk devletleri düzeninde de önemli bir gündür. Büyük Selçuklu Devleti zamanında İslâmiyet'in kabulünden

sonra kullanılan Hicrî takvim yeterli görülmeyerek eski Türk takvimine benzer sultan Melikşah zamanında **“Takvim-i Celâli”** adıyla yılbaşı günü 21 Mart olan takvim yapılmış ve malî işlerde uzun süre kullanılmıştır.

Diğer Türk devleti olan **Akkoyunlular’da Uzun Hasan** tarafından düzenlenen ve adını verdiği **“Hasan Padişah Kanunları”**nda 21 mart takvim başlangıcıdır ve vergi toplama dönemi olarak Nevruz geleneği kuvvetli olarak yaşamaktadır. Aynı durum **Karakoyunlu** hükümdarı **Cihan Şah’ın** şair olması ve şiirlerinde bu eğlencelere yer vermesi, bu devlette de Nevruz geleneğinin varlığını kanıtlamaktadır.

Türlere ait XI.-XII. yüzyılın önemli kaynaklarında da Nevruz kutlamalarına ve şenliklerine sıkça rastlanmaktadır. XI. yüzyılın önemli ismi El Birûnî Nevruz’un Türk toplulukları yanında bütün Önyasya toplumlarında bayram olarak kutlandığına dair bilgiler vermektedir. Kaşgarlı Mahmut ise **“Divan-ı Lügat-it Türk”** adlı eserinde Nevruz yılbaşı başlangıcı olarak kabul eder ve bu güne **“bayram”** ismini verir.

Anadolu’da Osmanlı ailesini çıkarmış olan **Kayı Boyu’na** mensup **Karakeçili** aşireti mensuplarının 21 Mart tarihinde Ertuğrul Gazi’nin türbesi etrafında toplandıkları, burada şenlikler yaptıkları, at yarıştırdıkları, cirit ve güreş sporları düzenlediklerini görüyoruz ki bunlar Nevruz gelenekleri içerisinde. Ona **“Yörük bayramı”** adını verirlerdi. Karakeçeli (Kara Keçili) Yörükler tarafından en geniş şekilde uygulanan bir bayram olduğu için olayın Ertuğrul Gazi’nin türbesinin etrafında gerçekleştirilmiş olmasının bir başka anlamı vardır. Bu gün hâlâ Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu ve Azerbaycan’da Nevruz geleneklerinden bazıları olan atalarının ölümlerini ziyaret etmek, dualar okumak ve onlar için hayırlar yapmak biçimindeki gelenek sürdürülmektedir.

Yazılı kaynak, efsane ve sözlü anlatımlara dayanarak Nevruz kutlamalarının hangi nedenlerden

binlerce yıldır bayram törenlerine dönüşerek gelenekleştiğini, olay ve olguları sırası ile verirsek:

1. Dünya kuruluşunu bugün tamamlar. Kutsal belgelere göre; Ulu Tanrı Dünya’yı bugün yaratmıştır.
2. Bugün Adem Peygamberin ve ilk insanın yaratıldığı gündür. Cennet'ten kovulan Adem ile Havva'nın Arafat'da birbirine kavuştuğu gün.
3. Sümer, Akat, Babil, Hitit kil tabletlerinde Nevruz’da , bahar bayramı ve töreni ile şöleni yapıldığı belirtilmektedir. Bu dini törenler esnasında özel mihraplar hazırlanarak ocaklarda ateşler yakılmakta ve mabet yeşil ağaçlarla süslenecek kurban edilen koçların postları asılmaktadır. Tanrı’ya, buğday gibi hububatlar ile koç eti ve şarap sunulmaktadır.
4. Ali bin Ebu Talip yani Hz. Ali (Hakk’a yürüyüşü; 24 ocak 661) bugün doğmuştur. Alevi-Bektaşî İnanışına göre; Hz. Ali’nin anası Hz. Fatıma, Beytullah (Kabe)ı tavaf ederken doğum sancıları başlamış, tavafını tamamlayarak Kabe’nin içine girmiş 12 gün sonra, 13.Cuma günü, 21 Mart 598’de, yani Fil yılının Recep Ayı’nda doğum yapmıştır. Hz. Muhammed, Beytullah’ın içinde doğan amcası oğlunu kucağına alarak, Ali adını verir. Hz. Muhammed bu günü kutlu gün olarak ilan eder. Virani Baba şöyle demektedir:

“Ali İncil, Ali Tevrat

Ali Zebur, Ali Kuran

Ali fazl-ü Rahman

Ali’dir sümme vecullah.”

“Melekler; Adem’e Ali’den dolayı secde etmişlerdir.” (3)

5. Bugün **Hz. Muhammed (570-632)** ’e nübüvvet (610) ihsan edilir. Bugün Hz. Ali ile Hz. Muhammed’in kızı Hz. Fatma’nın evlendiği gündür.

6. Bugün Hz. Muhammed **Gadir-hum’da** okuduğu hutbede, Hz. Ali’yi vasî tayin eder ve kendisinden sonra Müslümanların önderi (imamı) ilan eder. Hz. Ali, “*Rehber*” ve Resûlullah’ın vekili olarak seçilir. Bu nedenledir ki, Hz. Muhammed: “Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır. İlim isteyen kimse onun kapısından gelsin” mealindeki hadisi ile “Ali Kur’an-ı Nâtık”tır, (*Konuşan Kuran*) buyruğu, Alevi “cem”lerinde bu iki ulu kişinin yerini ve önemini belirtmeye yetmektedir. Kırklar Meclisi’nde mürşit ve rehber seçimi bugünkü anlamda “Dedelik Kurumu”nun oluşmasına temel dayanak sağlamıştır. Bu kurumsallığa “Pirlik Makamı”nda Hâce Bektaş-i Velî eklemiştir.

7. Bugün Hz. Ali’nin hilafeti elde ettiği gündür. Abdullah İbni Saba bir ihtilal sonucu; Hz. Ali’yi (Haziran 656’da) Hilafete zorla getirir.

8. Hacı Bektaş Velî’nin Anadolu’ya gelişinin ilk günüdür. Rum Erenlerinin Şah-ı Velayeti karşıladıkları gündür.

9. Bugün Gaip Erenleri “Kırklar’ın” toplandığı gün olarak inanılır. Bu nedenle bugün “Kırklar Bayramı” olarak da bilinir

10. Bugün Hz. Hüseyin’in intikamını almak için **Muhtar Sakafi** önderliğinde gizli bir teşkilat kurulu. İhtilal işareti olarak mahallelerde büyük bir ateş yakılır. Bu günde tesadüfen 21 Mart’a denk gelir. O günden bugüne değin Alevilerce zulme baş kaldırma işareti olarak ateş yakılır.

11. Nuh Peygamberin Tufandan sonra karaya çıktığı gün olarak kabul edilir. Nuh’un gemisinin kimine göre, Cudi Dağı’nda kimine göre de Ararat Dağı’nda olduğu yönünde iddialar bulunmaktadır. Ama Nuh’un gemisi araştırmamıza ve mitolojiye göre, Doğu Anadolu’da bir dağın tepesindedir.

12. Celali Takvimi’nin başlangıç günü. Bu takvimi Harzemşahlılar Devleti’nin sultanı Celaleddin Harzemşah hazırlatmıştır. Bu takvim bir süre Orta-Doğu’da kullanılmıştır.

13. Nevruz adlı yetim ve öksüz bir çocuğun bu gün kırmızıya boyadığı bir yumurtayı, Hz. Ali’ye vermesi. Hz. Ali, yetim ve öksüz çocuğun bu jestinden duygulanarak, yoksul çocukları korumak amacıyla bugünü onun hatırasına “Nevruz Bayramı” olarak ilan etmiştir.

14. Eski İnan Sultanı Cemşid'in tahta çıkması ve Mecusi dinini canlandırması. Sasaniler devri İnan'da: Zerdüştler (Ateşperestler) tarafından kutlanan bir bayramdır.

Rivayetlere göre İnan Hükümdarı Cemşid bir dünya gezisinden dönerken Azebeycan'da 21 Mart'a Otağ kurar. Cemşid'in mücevherlerle süslü tahtına güneş vurdukça rengârenk ışıklar saçar ve çevreyi ışık hüzmeleri kaplar, verilen şölen ve yapılan şenliklerle halk neşelenir. O günden sonra her yıl bugün bayram olarak kutlanır.

Tarihi Erdebil Tekkesi'inde de Nevruz kutlamaları ve cem törenlerinin yapıldığını kaynaklardan bilmekteyiz. Azeri Türklerinde her evde "**semeni**" denen ve baharın sembolü olarak kabul edilen bir yeşillik yetiştirilir. Nevruz günü bu yeşillik sofraya konur. Bayram sofrasında yemeklerin haricinde "semeni" veya "suman" ya da bazı yörelerde kuru dud unundan yapılmış "poğmut" denilen 12 çeşit helva da vardır. Ünlü Azeri şair Muhammed Hüseyin Şehriyar; "**Haydar Baba'ya Selam**" adlı yapıtında, "Nevruz Gülü ve Kar Çiçeği" şiirinde şöyle demektedir:

“Yumurtanı göyçük güllü boyardık,
Çakışdırıp sınanların soyardık,
Oynamaktan birce meğer doyardık,

Eli mene yaşıl aşık vererdi,
Irza mene Nevruz güllü dererdi.”

Şah İsmail (Hatai), Fuzuli gibi Azeri şairlerinin bahar ve Nevruz ile ilgili şiirleri ve nefesleri vardır. İslamiyet'ten önce Azeriler Nevruz'un simgelerinden biri olan "**yasemen**" çiçeğine özel önem veriyorlardı. Bu çiçek ile ilgili türküler, atasözleri vardır. Baharı müjdeleyen bir başka çiçek ise "kar çiçeği" kardelen'dir. Doğu Anadolu'da Nevruz çiçeği denen bir başka çiçek de vardır. Çiğdem' de bu mevsimde yetişir.

15. Gök-Türklerin Ergenekon'dan çıkışı. Türk Destanlarına göre Nevruz; Türklerin Asena adlı dişi bir Bozkurt rehberliğinde Ergenekon'dan çıktıkları gündür. Demir ve ateşin birleştiği bugün Türklerce kutsal kabul edilerek bayram ilan edilir.

Eski Türk Şamanist Kavimlerin bugün; Gök-Tanrı adına, topluca ulu yeşil ağaçlar altında, at ve öküz kurban ederek, ateş yakıp şölenler düzenlediklerini kayıtlardan öğrenmekteyiz. Örneğin; Uno Harva, Yakutlar'da çok daha eski bahar bayramı yapıldığını Çin kaynaklarından bilmekteyiz. Aynı şekilde Hunlar'da, Moğollar'da, Kalmuklar ve Buryatlar'da bayram ayinlerinin olduğunu yazılı Rus ve Çin kaynaklarında görüyoruz.

Orta -Asya'da göçebe ve çoban Türklerin İslam öncesinde sürülerini kışlaklardan çıkarıp, yaylalarda obalar kurarak şölen vererek bahar törenleri düzenlemesi, hep aynı mevsime ve 21 Mart'a gelmesi dolayısıyla ; "Bahar Bayramı" olarak kabul edilmiştir.

Türk topluluklarında Nevruz kutlama geleneği oldukça eskiye dayanır. Türkler Nevruz' u; Nevruz-ı Sultani, Sultan Neroz veya Orta Asya Türk topluluklarında görüldüğü üzere Sultan Nawrız olarak kutlamaktadırlar. Türklerde görülen rivayetin en önemlisi bu günün bir kurtuluş günü kabul edilmesidir.

Alevilerde önemli günlerden birisi de; 23-24 Eylül güneşin Terazi Burcuna girdiği gündür. Güneşin Koç Burcuna girdiği 21-22 Mart, Nevruz da olduğu gibi bugün de Alevilerce şöenlerle kutlanır ve koçlar sürülerin içine katılır, yani çiftleşme mevsiminin başladığı gündür.

Koçlar ve tekeler sürüye katılmadan önce özel olarak süslenir. Koçların boynuzlarına elmalar takılır, yünleri kırmızı ve yeşile yakın renklere, toprak aşu boyası ile boyanır. Boyunlarına renkli boncuklar takılır. Sürü sahibi koçu ağıla götürmeden önce, doğacak kuzuların cinsine göre, koçun sırtına erkek veya kız çocuğunu bindirerek götürür ve koyunların içine salar.

Koca Leşker Ocağı'nın bulunduğu **Bağaştaş Köyü**'nden, **Üryan Hızır Ocağı**'nin bulunduğu **Zeve (Dorutay) Köyü**'ne; **Cimin Köyü**'nden **Şeyh Hasan Köyü**'ne kadar uzanan bölgede, Koç katımında aynı adetleri görmek mümkündür. Aynı gelenekler besicilikle uğraşan ve yayla kültürüne sahip bütün oba ve oymaklarda benzer özelliklerle yaşamaktadır.

Yaylaya çıkma, kışlaklara geri dönme ve hayvanların erişkinlik dönemlerinin tamamını gök yüzünde yıldızların ve burçların hareketlerine göre değerlendiren bu topluluklarda çok gelişmiş bir gök bilgisi yanında yine çok gelişmiş bir yön bulma bilinci bulunmaktadır. Çünkü binlerce koyunla her yıl iki kere yüzlerce kilometre yol kat edebilmek için doğa olaylarının çok yakından izlemek gerekmektedir.

Bugüne özgü yemeklerde; **"Balör"** yapılı, **biciklar** ve **çörekler** hazırlanır. **"Külçük"** denilen tereyağlı sade, peynirli, kuşbaşı etli ve sebzeli olarak ayrı ayrı yapılan biciklar üstüne de elle **"kaz ayağı"** şekli yapılı. Kaz ayağı kutsiyet ifade ettiği için; üzerinde bu motif bulunan pideleri yiyeceklere ve hayvanlara uğur getireceğine inanılır. Bazı yerlerde ise beş parmakla el şekli yapılı ki bu da **"Pençe-i Ali-Aba"**yi ifade etmektedir.

Kuzular ve gidikler doğduktan sonra, sürüler sağılmaya başlandığında da; koç katımında olduğu gibi bereket artsın diye yine yemekler hazırlanır, gülbanklar okunur. Çocuklara, leblebi, şeker, kuru üzüm, kuru dut gibi çerezlerin karışımından oluşan yiyecekler dağıtılır. Çobanlara da özel hediyeler verilir. Tunceli coğrafyasında olan bu gelenekleri Orta-Asya'daki Türk boylarında da görmekteyiz.(4)

16. Nevruz'a Türki Devletler ve Topluluklarının Verdiği Adlar:

Türk dünyasında, Hunlardan bazen farklı isimlerle günümüze kadar ulaşan tabiatın ve millî uyanışın birleştirilmesi anlamını taşıyan Nevruz (Yeni Gün) şenliklerinin şu isimlerle kutlandığı biliniyor:

"Nevruz, Navruz, Novruz, Sultan-ı Nevruz, Sultan-ı Nawrız, Navrez, Nevris, Naorus, Novroz, Nawrıs Oyix, Nevruz Norus, Arap Küni, Ulusun Ulu Günü, Ulu Kün, Ulustın Ulu, Ergenekon,, Bozkurt, Çağan, Altay Ködürgeni, Yeni Gün, Mart Dokuzu, Isiakh Bayramı, Bahar Bayramı, Yörük Bayramı, Babu Marta, Kürklü Marta, İlkyaz Yortusu,

Mereke, Meyram, Mevris Yengi Kün, Nartukan, Nartavan,..."

17. Arap Alevileri = Nusayriler(5):

Hatay, Adana, Mersin çevresinde yaşayan ve tahminen 500 bin civarında oldukları kabul edilen Nusayriler Nevruzu bilmektedirler. Bir kısmı 21 Mart'ta kutlarken bir kısmı 1 Nisan'da kutlamaktadır. Bu güne kutsallık atfetmezler ve özel gün olarak algırlar. Kimileri zalim hükümdar Dahhak mitolojisine benzer bir anlatımla: Bu günü anlamlandırır. Bu mitolojinin Ortadoğu bölgesinde yaşayan toplumların bazıları tarafından dillendirilmesi kültürler arası etkileşimin ürünü olsa gerek. Nusayriler Nevruzu 1 gün içinde kutlarlar. Davet edilen dini önderle (şeyh) birlikte namaz kılınır. Kutsal kabul ettikleri Kitabu'l Mecmu'a'dan sureler (toplam 16 sure) okurlar. Şeyh oradakilerden hiç birinin bilmediği duaları sessizce okur. Bu nedenle bu namaza şeyhin getirilmesi şarttır. Erkekler "**Hirisi**" adı verilen dövülmüş buğday ve etten oluşan bir çeşit aşure yaparlar.

Nusayrilik H. 260/m. 873 Samarra'da ölen Muhammet b. Nusayr-en-Nemiri tarafından kurulduğu kabul edilen batini bir fırkadır. İnanç esasları 957 yılında Halep'te ölen "**Şeyh Yaprak**" adıyla anılan **Hamdan el-Nasibi** tarafından düzene konmuştur. Kitabu'l Mecmu'u düzenleyen bu şahsiyettir. Ali b. Ebu Talib'in sözleri ve emirlerinin, Nusayriler'in inanç esaslarını içerdiği kabul edilmektedir.

18. Yezidiler: Yezidiler (Ezidi) dini lideri olan Muaviye bin İsmail el Yezidi ye göre: Diyarbakır, Siirt, Mardin, Şanlıurfa gibi kentlerde ve kırsal alanlarında yaşayan "Yezidiler Ahura Mazda halkından, Asurluların soyundan gelirler ve Kürt değillerdir. Yezidiler Nevruzu yeni yıl bayramı olarak kutlarlar ve Zerdüşt'ün bu gün doğduğunu kabul ederler." Şanlıurfa - Viranşehir de kırsal kesimde yaşayan Yezidiler üzerinde yapılan bazı lisans tezlerinde bu cemaatin yeni yılın başlangıcını bayram olarak "**serisal-ida sersale**" adıyla Nisan'ın ilk Çarşambasında kutladıklarından söz edilmektedir. Bir başka araştırmada ise Yezidilerin 14 Nisan'da gece ile gündüzü eşit kabul ettikleri ve bayramı bu tarihte kutladıkları açıklanmaktadır. Zamanla bu bayramı çevrelerindeki diğer toplumların etkisi ile Nevruz olarak 21 Mart'ta kutladıklarına dair açıklamalar da vardır. Bu günde davul-zurna çalınır, kırlara çıkılır, çocuklar ev ev dolaşp hediyeler alır, kurban kesilir.

19. Türkler'de Nevruz:

Çin kaynaklarına göre Türkler milattan yüzlerce yıl önce 21 Mart' ta hazır yemekleriyle bahar şenlikleri için kıra çıkar ve bunlardan bazılarını bugün de gördüğümüz bazı adet ve gelenekleri yaşarlardı. Kaynaklar Türklerde yılbaşı gününün baharın başlangıcında olduğunu işaret etmektedir. İlkbaharın başlangıcı Mart ayıdır. 12 hayvanlı Türk Takvimi'nde yılbaşı 21 Mart Nevroz günüdür ve Türkler bugüne "**yengi gün**" demektedirler.

İslâmî dönemle ilgili kaynaklara baktığımız zaman, Nevroz Bayramı'nın ilk izlerini genellikle XI. Yüzyıl metinlerinde görüyoruz. Nevroz' u İran geleneğine bağlayan Firdevsî' nin Şahnâmesi de dahil olmak üzere (ki Firdevsî ancak 940- 1020 tarihleri arasında yaşamış ve bu eserinde 1004 tarihinde tamamlamıştır). Bu tarihten önceki dönemlere ait İran metinlerinde Nevroz'a rastlanılmaması bizde bu bayramın ilk kez Türkler arasında ortaya çıktığı kanaatini güçlendirmektedir.

El Biruni XI. Yüzyılda yetişmiş ünlü bir matematik bilginidir. Birûnî de eserlerinde Nevroz' dan söz etmiş ve bunun Türk'ler de dahil tüm Ön Asya ve Orta Asya toplulukları arasında canlı bir şekilde yaşadığı üzerinde durmuştur. Yine aynı yüzyılın Fars asıllı devlet adamlarından Nizamü'l Mülk de Siyasetnamesi'nde Nevroz üzerinde durmuş ve Nevroz' un yılbaşı olduğunu belirtmiştir. Fars asıllı bir devlet adamının Nevroz' dan Türklerin bayramı olarak bahsetmesi özellikle anlamlıdır. **Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügat-it Türk** adlı eserinde Türk toplumlarında Nevroz' un yılın başlangıcı olduğunu belirtmiştir.

"... Yüce Göktaını'nın ilk defa güredığı, yağız yer, altmış türlü çiçeklerle ilk defa bezendiğı, altmış türlü hayvan sürülerinin ilk defa kişnediğı ve melediğı zaman sen (Türk'ün Atası) yaradıldın!..."

Bu sözler Türk'ün yaratılış felsefesinin, inancının, hayat tarzının ifadesidir. Bütün bayramların dinî ve millî bir inanıştan, o toplumu ilgilendiren ortak bir hatıradan, geleneklerden, duygulardan ve tabiattan doğduğundan bahsetmiştik. İşte millî bir bayram olan Nevruz da Müslüman olan ya da olmayan çeşitli Türk toplulukları arasında kamların dua ettikleri asırlar öncesinden günümüze kadar farklı farklı şekillerde, ama aynı ruhla hâlâ kutlanmakta. Bu bayram İslâmiyet'i kabul etmiş olan ilk Müslüman konar göçer Türk topluluklarında; sürgün avı, toy, şölen, yağ vb. gibi İslâmiyet'le çatışmayan âdetlerden biri olarak devam ede gelmiştir. Böylece bu aneler günümüz Türk dünyasına ortak kültür mirası olarak intikâl etmişlerdir. Gelenekler, tarihini kesinlikle tespit edemediğimiz dönemlerden kalmadır. Neden, niçin, nasıl gibi sorular sorulmadan atadan oğula kalmıştır. Gelenekler bu özelliğıyle millet bağını güçlendiren en önemli unsurlardan biridir. Baharın gelişinin kutlandığı bugün de böyle bir gelenektir

Çin kaynaklarından Kutadgu Bilig'e, Kaşgarlı Mahmud'dan Birûnî'ye, Nizâmü'l Mülk'ün Siyasetnâme'sinden Melikşah'ın takvimine; Akkoyunlu Uzun Hasan Bey'in kanunlarına kadar gelen bir çizgide Nevruz ile ilgili kayıtlar eldedir. Diğer taraftan Sivas hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed, Safevi Türkmen Devletinin kurucusu şah İsmail (Hataî), Osmanlılarda Sultan I. Ahmed ve Sultan IV. Murad gibi hükümdarların, Mustafa Kemal Atatürk'ün; din adamlarımızdan Kazasker Bâki Efendi ve şeyhülislam Yahya Efendilerin, şairlerimizden Kuloğlu, Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal, şükrü Baba, Hüsnü Baba, Fuzulî, Nef'î, Nedim, Hüseyin Suad ve Namık Kemal gibi şairlerimizin Fatih devri vezirlerinden Ahmed Paşa'nın; büyük Azeri şairi şehriyar'ın ve büyük Türkmen şairi Mahdum Kulu'nun uzun bir tarih boyunca Nevruz bayramının gelişini "Nevruziye" veya "Bahariye" denilen şiirlerle kutladıklarını da biliyoruz. Ayrıca Nevruz'un Türk musikisinin en eski mürekkep makamlarından biri olarak da kültürümüzde yedi yüzyıldan fazla bir maziye sahip olduğunu da biliyoruz. Bu makam ilk defa Urmiyeli Safiyüddîn Abdulmü'mîn Urmevî (1224-1294) tarafından kullanılmıştır. Bu şekilde elimizde yirminin üzerinde makam bulunmaktadır.

Günümüzde Uygurlar arasında Nevruz şöleni ile ilgili faaliyetler şu şekilde cereyan eder: Nevruz başlamadan önce insanlar, yeni yılın şerefine sevinç duygusunu ifade eden çeşitli şiirler, şarkılar (**Nevruzname**) yazıp hazırlarlar. Nevruz günü insanlar bayramlık elbiselerini giyerek tüm evleri, kutsal yerleri, mesire yerlerini, alış veriş merkezleri vb yerleri ziyaret ederler. Bu arada meydanlarda şiir atışmaları, millî oyunlar oynanır. şarkılar söylenir, danslar edilir, güreşler tutulur. Kısaca herkes kendine has becerisini ortaya koyar. Bu faaliyetlere büyük küçük herkes katılır. Ayrıca bu günde

herkes gücü yettiği kadar birbirine çeşitli hediyeler verir. O gün büyük bir coşkuyla kutlanır. Diğer taraftan bu günde okunan "Nevruznameler"de gençleri ilim öğrenmeye teşvik, ahlaklı ve erdemli olmak gibi çeşitli temalar işlenir. Rumçi-Kaşgar Uygurları "**sırın**" adını verdikleri kuşbaşı kavurmalı ve acılı biber-domates soslu yemek yerler ki, Anadolu Türkmen köyleri ile aynılık arz etmektedir. Bir nevi mantı olan "**sade hamur**"dan yapılan bir Türk yemek çeşidi olan "**kaypak**" yendiği gibi bu yemeklerin de Anadolu'nun bir çok bölgesinde pişirildiği görülmektedir.

20. Nevruz Bayramı'nın Ülkemiz'deki Geleneksel Uygulamalarından Bazı Örnekler:

Mersin-Silifke Bölgesi'ndeki Toros Yörük ve Türkmenlerinde "**Mart İpliği**" adı ile bilinen Nevrozda ulu ağaçlara bez bağlanır. Nevroz günü yaylalara çıkılır. Yayla evlerinde bulunanlar gelen misafirleri evlerinde ağırlarlar. Gelen gurup silah atarak gelişlerini bildirirken yayladakilerin başkanı buna bir el silah atarak cevap verir. Daha sonra karşılıklı silahlar atılır ve birbirlerine "**Nevrozun Kutlu, dölünüz hayırlı ve bereketli olsun**" temennisinde bulunurlar. O yıl 20 kuzu veya oğlağı olan sürü sahibi bir kurban keser ve orada pişirilerek yenir.

Tahtacı Türkmenlerinde Nevroz "**Sultan Nevroz**" adı ile anılır, eski takvimlerde (Hicri) Mart ayını 9'unda kutlanarak yaylaya çıkılır. Bununla ilgili olarak halk arasında "Mart dokuzundan sonra dağlar misafir alır" deyişi söylenir. Bugün herkes yeni elbiselerini giyip, süslenerek mezarlıkları ziyaret ederler.

Gaziantep ve çevresinde 22 Mart gününe Sultan Navroz adı verilmektedir. Halk arasındaki inanca göre Sultan Navroz güzel bir kızdır ve 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece batıdan doğuya doğru göç eder, bir başka inanca göre ise, kuş kılığında uçan bir dervıştır. Nevruz gecesi Sultan Navruz' un dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır.

Malatya'nın Arguvan İlçesinin Alevi köylerinde halk Nevruz' u "**Kış Bitti Bayramı**" olarak kutlarlar.

Ağrı ve çevresinde o gece gençler bir dilek tutarak kapıları dinleyip, içerdeki konuşmaları yorumlayarak niyetlerinin tutup tutmayacağını anlamaya çalışırlar.

Bir başka uygulama, bekar bir delikanlı o akşam "**tuzlu gıllık**" denilen, tuzlu hamurdan yapılmış bir çöreğin yarısını yer ve su içmeden yatar. İnanişaya göre, rüyasında kendisine su veren kızla evlenecektir. Ertesi gün çöreğin diğer yarısını evin damına veya bacasına bırakır. Gelen bir karga çöreği kapıp hangi evin damında yerse o evin kızıyla evleneceğine, karga hiçbir evin damına konmayıp, uzaklaşırsa uzaklardan biriyle evleneceğine inanılır.

Kars civarında akşam evde toplanan genç kızlar ve erkekler, küçük bir çocuğu su almaya gönderirler. Çocuk hiç konuşmadan ve arkasına bakmadan bir kova su getirir. Kovanın içine orada

bulunanları temsilen renkli iplik ve iğneler atılır. Birbiriyle birleşen iğne ve ipliklerin sahiplerinin birbiriyle evleneceklerine inanılır.

Tunceli çevresinde, bugün erkekler alınlarına kara sürerek su kaynaklarına giderler. Bu karaları orada temizleyerek dua ve niyazda bulunurlar. Bunun yanında kötülük ve sıkıntılardan kurtulma dileği taşıyan, farklı uygulamalara da rastlanmaktadır.

İğdır ve çevresinde 19 Mart'ı 20 Mart'a bağlayan gece kız ve erkekler Tanrı'dan bir dilek dileyerek akarsuda yıkanır ve en az üç defa suya dalıp çıkarlar. Sabah erken kalkılarak taze su içilir, hayvanlara da taze su verilir. Halk yeni elbiseler giyer ve bayram namazından sonra kaynamış yumurta tokuştururlar. Evinden yeni cenaze çıkanlar dahi bayrama katılmak zorundadır. O gün yas tutmak günah sayılır.

Giresun'da "**Mart Bozumu**" adıyla 14 Mart' ta kutlanan Nevruz' da o gün sabah erkenden kalkılarak çevredeki akarsulardan su getirilip, hayvanların üzerine serpilir.

Edirne'de 22 Mart günü Sultan Nevroz eğlencelerinde eski hasırlar yakılıp "Mart içeri pire dışarı" diyerek üzerinden atlanır.

Kırklareli'nde "**Mart Dokuzu** " adıyla kutlanmakta olup, o gün halk boyalı yumurtalar, börekler, lokma gibi yiyeceklerle kırlara giderek bu yiyecekleri yerler ve eğlenirler.

İzmir Urla'da Nevroz, "**Mart Dokuzu Şenlikleri** " , Tire' de "**Sultan Nevruz Bayramı**" , Uşak'ta ise, "**Yıl Yenilendi**" gibi adlar kullanılmaktadır.

Ülkemize ilişkin geleneksel Nevruz uygulamaları sayılan bu örneklerle sınırlamak Anadolu'daki Nevruz kutlamalarının alanını daraltmak ve sınırlamak anlamına gelir. Verdiğimiz örnekler eski ve yeni uygulamaların sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bektaşiler arasındaki bir inanişe göre de bugün Hz. Ali ye "velayet" görevinin Peygamber tarafından bildirildiği gündür. Aynı zamanda Hz. Muhammed'in peygamberliğinin kendisine bildirildiği gündür. Bu iki anlamlı olayın gerçekleşmesi nedeniyle Nevruz bayram olarak algılanmaktadır. Bir şiir bunu özlü biçimde açıklar;

**"Bugündür Mevlud-ı Şah-ı vilayet
Bugün izhar oldu nur-ı Nübüvvet
Bugüne müminler eyledi hürmet
Nevruz bayramını kutlamak için"**

(H.Hüsnü Erdikut Baba)

Isparta ve Burdur'da yaptığımız saha çalışmalarında buralarda yaşayan Bektaşî toplulukların Nevruzunu 21 Mart akşamı, Ayin-i Cem yaparak kutladıklarını tespit ettik. Bazı topluluklar bu gün her zaman yaptıkları Cem törenini yaparken bazıları özel olarak "**Nevruz Cemi**" yapmaktadırlar. "**Nevruz Cemi**"nde kurban ve diğer yiyeceklerin masrafları grup tarafından ortak karşılanmaktadır. Bugün Nevruz üzerine konuşmalar yapılmakta ve "Nevruziye"ler okunmaktadır. Nevruzda Ayin-i Cem yapıldığı geçmişte söylenmiş "Nevruziye"lerden de anlaşılmaktadır. Örneğin;

"Yel esti mi aşka gelir sallanır,

Mart ayında yeşillenir ağaçlar,

Kıpkırmızı donlar giyer allanır,

Hû dost çağırır allanır ağaçlar.

(.....)

PİR SULTAN ABDAL'ım Hatayî Şah'ım,

Adam için ne hak etmiş Allah'ım,

Güz gelince salar yaprağın dalın,

Vakit geldi mi sulanır ağaçlar."(6)

"Sultan Nevruz günü canlar uyanır,

Hal ehli olanlar nura boyanır,

Muhip olan bu gün ceme dolanır,

Himmeti erince Nevruz Sultanın."

(.....)

PİR SULTAN'ım eydür , erenler cemde,

Akar çeşmim yaşı her dem bu demde,

Muhabbet ateşi yanar sinemde,

Himmeti erince Nevruz Sultanın."

Dünden bugüne Nevruz, Bektaşilerce bir bayram olarak kabul edilmiştir. 21 Mart 1886 da "**Sultan Nevruz bizim bayramımızdır.**", "**İhvan (canlar) , Nevruzumuz mübarek olsun!**" diyen Derviş İzmirli Fahri Baba; "**Bugün Sultan-ı Nevruz-ı Alidir.**" Diyerek Nevruz ile Ali ilişkisini tek bir mısradan ifade

etmektedir. Sultan-ı Nevruz Mart ayının nuru olarak kabul edilir ve bu gece ne dilek tutulursa kabul edildiğine inanılır. Şükrü Metin Baba şöyle der:

" Akşamlar aşkolsun bayram gecesi,
Bu ayın nurudur Sultan-ı Nevruz,
Fazl-ı şahım budur dilek gecesi,
Ne mübarek gündür Sultan-ı Nevruz...."

Prof.Dr. Mehmet Eröz gözlemlerine dayanarak Alevi- Bektaşilerin Hıdırellez (6 Mayıs) ve Nevruz kutladıklarını belirtir. Ona göre bazı Aleviler bu günü Hz.Ali nin doğum günü olarak kutlarken Silifke Tahtacıları Hz.Hüseyin'in doğum günü kabul ederler. Arguvan (Malatya) Alevileri Nevruz da "**Kış bitti bayramı**" yaparlar; ateş yakılır, yemekler yenir , şenlik yapılır.

Bazı Tahtacı Türkmen gruplarının 22-23 Martta yaylaya çıktıkları , mezarları ziyaret ettikleri, ölülerin bu gün yiyip içtikleri gün olarak kabul ettikleri bildirilmektedir.(İzmir Naldöken Tahtacıları; Türkiye Geneline Nevruz Kutlamaları Türkiye'de bugün Nevruz un yaygın olarak kutlanmadığı, bayram olarak resmileşmediği bilinmektedir. Ancak birçok yöremizde Nevruz eskiden beri bilinir ve kutlanır. Şimdi bunlardan örnekler vereceğiz:

Azeri kökenli yurttaşlarımızın yoğun olduğu İğdir ve Kars yöresinde Nevruz kutlanmaktadır.Yazılı kaynaklar bu yörelerde Nevruz'un algılanış ve kutlanmasının Azerbaycandan farklı olmadığını göstermektedir. Örneğin "**kosa kosa**" oyunu bu benzerliklerden biridir. Oyunun içeriğinde bazı farklılıklar da olsa vermek istediği mesaj ve hatta okunan maniler benzerdir.

Bayramdan bir hafta önceki Salı ve Perşembe günleri kabir ziyaretleri yapılır. Nevruzda ateşler yakılır en az üç defa üstünden atlanır. Ateşten atlamakla bütün ağrı ve hastalıkların şifa bulacağı kabul edilir.

**"Ağırlığım-uğurluğum odlara
Baharda menle hoppanmayan yodlara
Ağırlığım od olsun
Yaddan yanan yad olsun...."**

Elazığ yöresinde bu gün yakın geçmişte "**Mart Dokuzu**", "**Sultan Nevruz**" olarak kırlara çıkarak , "**sinsin**" ve "**güreş**" gibi sporlar yapıldığı ve oyunlar oynandığı belirlenmiştir. Aynı şekilde Amasya da "**Mart Dokuzu**"nda belli yerlere (Kırlar dağı , Pirlar Parkı , Kurtboğan ve Şirvanlılar Türbesi) topluca gidildiği, türbe ziyaretlerinin yapıldığı , niyetlerin tutulduğu ve yemeklerin yenildiği bilinmektedir. Eğlencelerde maniler söylenmektedir. Manileri, şiirleri aynı zamanda tarihsel birer belge olarak kabul edebiliriz.

"Amasya'nın samanı

Gelir dağların dumanı
Mart dokuzu bayramı
İç ağam afiyet olsun
İçmezsen uğurlar olsun....”

Yakın zamanda Tokat /Almus yöresinde Çevreli köyünde "**Dua tepe**"de Nevruz törenlerinin yapıldığı aktarılmaktadır.Nevruzun Edirne'de Kırklalelinde, Tire de, İzmir/Urfa da ve daha bir çok yerde "**Sultan Nevruz**" ya da "**Mart Dokuzu**" olarak kutlandığına dair bilgiler vardır.

İğdır merkezde Nevruz 21 Mart'tan bir önceki Salı günü kutlamaya başlanır.(Yörede bu güne "yedi levin" denilir, Azeriler ise , "**Çerşembe**" derler) Levin çerez anlamındadır. Bayram günü herkes gücü yettiği kadar yedi çeşit çerez alır, bayram ziyaretine gidilen eş dosta verilir. Buna "**pay çıkmak**" denir. Kırmızı renk versin diye soğan kabuğu ile yumurta kaynatılır ve tokuşturulur. Gece tanıdıkların evleri gizlice dinlenir. Tuttukları dileklere göre konuşmaları yorumlarlar. "**Baca baca**" adı verilen ateşler yakılır, üstünden atlanır. Gençler kese yada mendil alarak "**Kapı vurma**"ya çıkarlar. Seçtikleri evin önüne mendil/kese bırakır ve kapıyı vurduktan sonra saklanırlar. Ev sahibi keseyi çerez, şeker ve meyve ile doldurur ve kapının önüne bırakır. Oda saklanarak mendili kimin bıraktığını anlamaya çalışır. Nevruz bayramı İğdır'da diğer bayramlardan daha fazla önemsenir. İğdırlılar başka illerde kutlanmadığını duyduklarında nedenini anlayamazlar ve yadırgarlar.

Kars'ın Digor ilçesinde nevrüz geleneksel olarak uzun yıllardan beri bilinmekte ve kutlanmaktaydı. Hazırlık ve kutlamalar üç gün sürerdi. Burada yaşayan ve "muhacir" olarak ifade edilen Azeri Türkler, **Ahıska** Türkleri, "**yerli**" olarak adlandırılan Türkler ve daha sonra yöreye yerleşen Kürtler bir arada nevrüzü kutlardı. Ateşler yakılır, mezarlıkları ziyaret edilirdi. Ancak bölgede yoğunlaşan ideolojik olaylar önce bu grupları birbirinden uzaklaştırdı. Her grup kendi içinde kutlamaya başladı. Şimdilerde ise her aile, kendi avlusunda sade bir şekilde kutlamaktadır.

Tunceli Pülümür ilçesinde yaşayan Zaza Alevileri nevrüzü geleneksel olarak kutlamaktaydılar. Nevruza hem Hz. Ali'nin doğum günü hem de Kürtlere özgü bir bayram anlamını yüklemekteydiler. Ancak son yıllardaki gerginlikler nedeniyle halk arasında kutlamalar azalmaktadır. Devlet il ve ilçe merkezinde kutlamaları desteklemektedir.

Sivas'ın Gürün ilçesinde yaşayan Sünniler ve Aleviler nevrüzü kutlamaktaydılar. Gündüz kırlara çıkılır, akşam ateş yakılıp halaylar çekilirdi. Ancak 1989'dan sonra kutlamalar yapılamaz hale geldi. Son yıllarda devlet teşvik etmektedir. Mersin bölgesinde Toroslar'da yaşayan gruplardan Konya Ereğli'sine göç etmiş olan "**Horzum**" ya da "**Harzin**" Yörükleri, 21 Martı "**Sultan Nevruz bayramı**" olarak kutlamaktaydılar. Daha yakın zamana kadar (10-12 yıl önce) Yörükler bu gün koyunlarını yaylaya çıkarırlardı. Hıdrellezde (6 Mayıs) ise kendileri yaylaya çıkarlardı. Nevruz günü, çocuklar dağlara gider ve "nevrüz çiçeği" toplarlardı. Bu çiçekler evlerde belli yerlere konurdu. Erkekler dağda ateş yakar eğlenirlerdi. Nevruzda ilk defa koyunlar yaylaya çıktığı için çobanlara hediyeler verilirdi.

Ancak son yıllarda köyden kente göç olgusu, geçim sıkıntısı, Yörüklerin kent hayatına yönelmeleri nevrüz geleneklerini "mazide kalan hoş bir seda" haline getirdi.

Tunceli söylencelerine göre Nevruz: Dersim bölgesinde Alevi inancı gereği Nevruz kutlamalar, **"Ali Günü"** veya 9 Mart olarak baharın gelişi diye kutlamalar yapılır. Dersim bölgesi bu günü Nevruz olarak adlandırmaz. Bu isim son yıllarda Tunceli yöresinde anılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni politik olması gerekliliği kanısındayım. Diğer bir inançları olarak; Nuh peygamberin gemisinin bu bölgede 21 Mart ta geçtiğine inanılarak kutlama yapılır. Tunceli-Pülümür ile Erzincan-Çayırlı arasındaki **"Bağır Dağı'na"** Nuh'un gemisinin dokunduğuna inanılır. Bu nedenle **"Bağır Dağı üzerine yemin ederim ki doğru konuşuyorum"** diye yemin edilir.

Erzincan-Tercan'daki bir söylenceye göre; Nevruz; Şah İsmail'in Erzincan'a gelişi kurduğu otağ yerinde yapılan törenlerdir. **"Öbek/Höbek"** dağında ve doruğunda dümdüz kocaman bir taş vardır. Şah İsmail burada yemek yemiş, bütün Seyitlere; **"Şah lokması"** dağıtmıştır. Bu olaydan sonra, **"Şah Honçası"** denen bu dairesel **"taş kütesi"** kutsal kabul edilir. Nevruz günü bu taş üzerinde yemek yenir. Bu yerde Cem törenleri düzenlenir, semahlar yapılır. Dede, dargınları barıştırır, helallikler alınır.

Kahramanmaraş/Pazarcık/Narlı bucağı. Nevruz yaylası:Sivas/Yıldızeli/Merkez bucağı.)

Bu saptamalarımızdan çıkardığımız sonuç şudur;

- Ülkemizin birçok yöresinde dünden bu güne Nevruz bilinmekte ve kutlanmaktadır. Bunun yanında hiç bilinmeyen ve kutlanmayan yöreler de vardır.
- Nevruzun ülke düzeyinde resmi bir bayram olarak ilan edilmemesi bu kültür kodunun unutulmasını hızlandırmıştır.
- Kültüre mal olmuş bir etkinliğin son dönemlerde siyasal içerikle doldurulmak istenmesi, birlik, sevgi, bolluk ve bereket sembolü olan nevrüzün bir tabu haline gelmesine yol açmıştır. Bu da zaman içinde bilinen yörelerde de unutulmasına yol açar ki, halka ait olan bir kültür motifinin yok olması kimseye yarar sağlamaz

Oysa halkımız nevrüze karşı çok duyarlıdır, saygılıdır. **"nevrüz"** adını karlar eridiği zaman ortaya çıkan çok zarif bir çiçeğe vermekle ve bunu türkülerde dillendirmekle tabiat olayı nevrüz ile tabiatın güzel görünümlü çiçeğini bütünleştirmiştir. Bu da halkımızın estetik duygusunun yüksekliğini gösterir.

Türkünün konumuzla ilgili bölümü şöyledir:

**"Nevruz der ki, ben nazlıyım,
Sarp kayalarda gizliyim,**

**Mavi donlu, gök yüzlüyüm,
Benden ala çiçek var mı?..."**

Nevruz çiçeğinin bu zarif ve güzel görünümünden dolayı Anadolu da kız çocuklarına Nevruz, Navruz adları konulmuştur. Yine Nevruz bir çok köye, yaylaya isim olmuştur.(Örneğin Nevruz Köyü:Sivas/Yıldızeli/Direkli bucağı. Nevruzlu:

Musikimizde yer alan ve yedi yüzyıllık bir mazisi olan "**Nevruz Makamı**" Nevruzun sanat alanına taşımının örneklerinden biridir.(ilk defa Urmiyeli Safiyuddin Abdülmü'min Urmevi(1224-1294) tarafından kullanılan bu makam tiz durakta yani Acem(fa) perdesinde kalan Acem-Aşiran makamına verilen addır.) Sultan II. Murat'ın (1421-1451) yaptırdığı çok sayıda Nevruz makamı vardır. Nevruz-Buselik, Nevruz-Uşşak, Nevruz-Neva, Nevruz-İsfahan vb.

Bütün bunlar Anadolu topraklarında binlerce yıldan beri Nevruzun bilindiğini, baharı, yaşama sevincini, bereketi temsil ettiğini ve halkın Nevruza sahip çıktığını göstermektedir. Son dönemlerde kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göç, geçim kaygısı ve ideolojik yaklaşımlar kültürel değerlerimizin bir çoğunu yaşanmasını engellemiştir. Nevruz da bu değişimlerden nasibine düşeni almaktadır. Umarım toplumumuzda kültürün bu güzel yönlerine sahip çıkma bilinci gittikçe güçlenir.

21. Kürt Menkıbelerine Göre Nevruz:

Demirci Kawa zalim hükümdar Dahhak tarafından ezilen Kürt halkını ayaklandırarak, hükümdarı iktidardan uzaklaştırıyor ve halkı özgürlüğüne kavuşturur. Kazanılan bu zaferi ve özgürlüğü kutlamak için de dağda kocaman bir ateş yakarak, ateşin etrafında şenlikler düzenlerler, şöenler verirler, Demirci Kawa'nın yaktığı bu özgürlük ateşi 21 Mart'a rastladığı için, Kürt halkınca bugün Newroz Bayramı olarak asırlardır kutlana gelmiştir.

22. Nevruz Renkleri = Yeşil-Sarı- Kırmızı:

a. Göktürkler'de Yeşil-Sarı-Kırmızı Renkler:

1935'de, Altay'larda; VII-XI. Asırlarda yaşamış Türk beylerinin mezarlarında yapılan kazılarda; yeşil, sarı, kırmızı ipekli elbise giydirilmiş cesetlerin bulunması, bu üç rengin Türklerde millî olduğu kadar dini değeri de haiz bulunduğunu göstermektedir.

b. Selçuklularda Yeşil- Sarı- Kırmızı Renkler:

Abdulcelil El Kazvini diyor ki: "**Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun bayrağı de yeşil-sarı-kırmızı idi.**" 1110-1189 yıllarında yaşayan İranlı büyük alim Abdülcelil el Kazvini (Hicri 556-560) (Miladi 1161-1165) yıllarında yazdığı Kitab'un Nakz adlı eserinin konu ile ilgili 608. sayfasında şöyle diyor ki:

“Selçukluların melikleri ve sultanları eğer yüz bin asker toplarlarsa, siyah Sancak askerlerde bulunmazdı; yeşil, sarı ve kırmızı Sancak bulundurlardı.”

b. Osmanlılarda Yeşil-Sarı-Kırmızı Renkler;

Osmanlı İmparatorluğu ordularında da Sancaklar, Bayraklar ve Tuğlar Yeşil-Sarı-Kırmızı renkleri taşımışlardır.

d. Alevilerde renkler kutsaldır. Gökkuşağı, Ebekuşağı Fatma ananın kuşağıyla özdeşleştirilmiş. Gökkuşağı'ndaki 7 renk, diğer yandan 7 sayısı kutsal kabul edilmiştir. Mavi renk; Gökyüzünü, denizi ve Gök-Tanrıyı simgeler. Yeşil renk; Bereketi, bolluğu, Doğa ve çevre ile ; İslamiyet'i betimler. Kırmızı renk; Cesurluğu, kahramanlığı, yiğitliği, cengaverliği, kan ve soyu, reform, devrimi anlatır. Siyah renk; savaş, beyaz renk; barış demektir. Sarı renk; Gençliği, kadını, Seyyide'yi sembolize ettiği gibi, buğday başağını, üremeyi ve doğurganlığı da simgeler. Kırmızı ve Sarı renk beraber; ateşi, alevi simgeler. Zamanla sarı olan hilal ve yıldız beyaz renge dönüşmüştür. Azerbaycan bayrağındaki, yeşil – kırmızı – mavi renkleri de ulusal nevruz renkleridir.

e. Malatya-Arapgir-Onar Köyü'nde düğün 3 gün sürer ve düğün evinin damındaki bayrak sopasının başına ve bayraktar (yiğitbaşı)'daki bayrak sopasının ucuna elma takılır ve altına da al-yeşil-sarı renkleri ihtiva eden kurdele, kalın iplik veya püskül takılır. Bu üç renk töreyi, elma da mutluluğu ifade eder. Bayram ve düğünde oğlanlar boyunlarına ipekten dokunmuş yeşil-sarı-kırmızı renkli kefiye atarlar, kızlar ise aynı renklerde eşarpları başlarına bağlarlar ve krep düştü denen bol çiçekli rengârenk fistan giyerler, bellerine de altından veya gümüşten kemer bağlarlardı. Zenginlerin; gelinleri sarı, yeşil, açık ve çividi mavi renkte kadife elbise giyerler bellerine gümüş kemer bağlarlar, boyunlarına da durumuna göre kulplu alın cumhuriyet ve Reşat lirası ortasında beşi bir yerde gremse (bir altın türü) bağlayıp takardı. Kadınlar da, koyu yeşil, koyu kırmızı, lacivert, siyah kadife giyerler, bellerine de üç adet sahan ve tas büyüklüğünde gümüş işlemesi olan kemer takarlar. İpek ve kadife kumaşlar Şam ve Halep'ten gelmeydi. Orta halli aile kadınları çiçekli basma fistan giyerler... Elma mutluluğu, uğuru, yarınları, geleceği simgeler, aşağıda Şah İsmail Hatayi'nin Ahmet Toraman'dan derlediğimiz **“kızıl alma”** deyişi, köyde “cem” törenlerinde Peyik söylemektedir.

“Elma senin donun kırmızı giyer,

Kıymet bilmeyen kabuğun soyar,

Etin Fadime Ana, kabuğun Kanber,

Şah'ıma tecüman gelen Elmalar.”

(.....)

23. İran'da Nevruz:

İranlılarda Nevroz' un ortaya çıkışıyla ilgili rivayetler zamanla İslâmî bir nitelik kazanmıştır. Bu rivayetlerden birisi efsanevi Acem hükümdarlarından Cemşid' in Azerbaycan'a geldiği gün ile ilgilidir.

Diğer bir İran rivayeti de ateşin Cemşit tarafından keşfiyle ilgilidir. Buna göre Cemşid "**Mazendaran**" ormanlarında tavşan avına çıktığı zaman bir zehirli yılan görerek okunu ona atmıştır. Ok yılanın bulunduğu kayalıklara çarparak bir kıvılcım çıkmasına sebep olmuştur ve bu kıvılcımda etraftaki kuru otları tutuşturmuştur. Ateşi böylece ilk defa gören İranlılar korku ile ateşe secde etmişler, onu mukaddes saymışlar, karanlığı yok ettiği inancıyla ateşin devamlı yanık tutulmasına çalışmışlardır. Bunun için de "ateşgede" denilen tapınaklar yaptırılmıştır. İşte ateşin bulunduğu gün İranlılarda Nevroz olarak kabul edilmiştir.

Diğer bir görüş de Tanrı'nın yeryüzünü Nevroz'da yarattığı, Ademi o gün halk eylediği ve yıldızları burçlarına o gün dağıttığı hususudur. Bu rivayetler daha sonra İslami bir kisveye bürünerek günümüze kadar devam etmiştir.

İranlılarda tamamen efsanevi bir mahiyet kazanan Nevroz günümüzde de kutlanılmaktadır. Nevroz geleneği Araplarda yoktur. Çünkü eski Araplar ile Museviler' de yılbaşı sonbahara rastlamaktadır. Sasani Devleti'nin Müslüman Araplar tarafından ortadan kaldırılmasından sonra, Nevroz ananesinin Arap dünyasına girdiği görülür. İranlılarda Nevroz, bazı vergilerin toplanma dönemi idi. Bu gelenek Araplarda da devam etmiştir.

24. Dersim'de Nevruz:

Nevruz Bayramı Dersim bölgesinde Dede Ocaklarının kurucularının türbesini ziyaretle başlayıp, dağlarda ve su başlarında kutlanmaktadır. Erzincan Çayırılı'da Emigânlı obası; daha önce de belirttiğimiz gibi Nuh Peygamberin gemisinin dokunduğuna inandıkları Bağır Dağı'nda Nevruz Bayramını kutlayarak, Cemler yürütürler, semahlar dönerler ve şöenler verirler; bugün için gün boyu tören ve şöenler sürüp gider. Baki Öz'ün anlatımına göre; Şavalanlı Aşireti mensupları ise; Esence (Keşiş) dağındaki Aygır Gölü çevresine çıkarak yeni günü kutlamaktadırlar.

Erzincan ve Erzurum sınır yörelerinde ki oymak ve obalar; Kop Dağları ile Zeycan Ana türbesi çevresinde Nevruz kutlamaları yaparlar. Bahtiyar Aşireti, Dalören Köyü'nün güneyindeki "**Sultan Seyyid**"in türbesinin bulunduğu ziyaret tepesinin yamaçlarında bayramı kutlamaktadırlar.

Eskiden Munzur Gözeleri ve Munzur Gölü çevresinde de Nevruz kutlamaları, şöenleri ve cem törenleri olurmuş; Munzur Baba aşkına. 7-8 Asırlık Meşe ve Ceviz ağaçlarının altında toplu eğlence şenlikleri düzenlenirmiş. Şah İsmail; Munzur gözelerine gelip suyundan içmiş, gölünde yunmuş-yıkanmış arınmış, tarikat abdesti almış. Munzur Baba'ya koç tığlamış, "**Kızılbaş Devleti**" kurmak için yardım istemiş. 2,5-3 metre yüksekliğinde "**Hilal**" şeklinde taş duvardan; Munzur Baba yitip "**Hakk ile Hak olduğu**" yere "**düşek**" yaptırmış. Şeyh Hasan ve Dersim Aşiretleri burada Şah İsmail'e ikrâr verip, nasip alarak; Onun yoluna serlerini (başlarını) koymuşlar. Şah İsmail'e; kırk çatal boynuzlu geyik kurban etmişler, Ür Keklikli pilav ve kırmızı alabalık ikram etmişler.

Munzur Gözeleri ve gölü kutsaldır. Buradan Ağaç kesmek, suyunu kirletmek günahdır. Munzur'un "**Kırk Gözesi**" için dualar edilir, dilekler tutulur, adaklar adanır. Mumlar yakılır, ulu kayaların pus yanlarına, dede "cem"lerde "**çerağ uyandırır.**" Gülbanklarla Munzur Abdal pir aşkına, Ovacık köylerinde ki yaşlı dedeler ve kocalar huşu içinde "**Munzur Menkıbesi**" ahyatırlar.

Şeyh Hasan köylülerinin Hıdırlık Tepesi'nde nevruzu kutladıkları bilinmektedir. Onar Köyü'nde ise dağ yerine bahçelerde kutlamalar yapılırdı. Örnekleri çoğaltabiliriz. Nevruz Bayramının adap ve erkanını, cemini burada ele alacağız.

Hayatı kırdı bayırda, doğayla baş başa geçen; hayvan sürüleriyle oradan oraya göçen Türkmenler, Nevruzu da kendi anlayışlarına uygun olarak yeşil vadilerde, suların şırıl şırıl aktığı yamaçlarda kutlamışlardır. Türkmen tasavvufu da yaşama biçimine göre şekillenmiştir.

"Dağlar ile taşlar ile

Çağırayım Mevlam seni

Seherlerde kuşlar ile

Çağırayım Mevlam seni"

diyen Yunus Emre'nin düşünceleri; İslam Türk anlayışının doğaya yansımından ve Tanrı'yla yeknesak olmasından başka bir şey değildir.

"Munzur Dağı iyil iyil karınan

Ayrı düştüm elâ gözlü yarınan"

Diyan Onar Köylü bir delikanlı aşkını Munzur ile özdeşleştirerek türküleştirmiştir.

Bu durum, Türkmen töresinin, inançta, aşkta, sevgide, sevdada, üretimde ve aşta doğaya dönük bir ifadesidir. Nevruz Bayramı da Alevi Türkmenlerde bu anlayışın bir ürünü olarak kutlanmaktadır. İnanç ritüellerinin dışında Nevruz Bayramı'nın en önemli yemeği "**Çiğdem Pilavı**"dır.

Onar Köyünde dut bahçelerinde kızılı oğlanlı kutlanan Nevruz Bayramı şenliklerinde karşılıklı aşığıda ki türküyeye benzer mani ve ezgiler söyleyerek halaylar çekerler. Cumhuriyet öncesi yıllarda söylenen bu türküyü şimdi rahmetli olan Hediye Akhan'dan tarafımızdan derlenmiştir:

"Gayna kara közlü pınar,

Gaynadıkça yaz geliyor,

Her sabah bizim odaya,

Üç gelin bir kız geliyor.

(*...)

Gıza dedim al beni de,

Git dedi babamdan iste,

Babam vermez ise beni,

Elin kaldır Hakk'tan iste.

(*...) *Nakarat bölümü:*

Ağcalı ben canalı sen gel gidek böylesine,

Ağcalı ben canalı sen kara göz mehlesine,

Ağcalı ben canalı sen kara göz sevdasına,

Ağcalı ben canalı sen Onar'ın mehlesine.”(7)

25. Osmanlı Sarayında Nevruz:

Osmanlılar çoğulcu bir sosyal yapıya sahiptiler; bu nedenle çok kültürlü ve çok kimlikli sentezdi. Uzak Asya ve ülkemiz şehirlerinde; Belh, Mezâr-ı Şerif, Tebriz, Sivas, Kayseri, Konya, Bursa, Edirne ve İstanbul'da halen Osmanlı izlerini görmek mümkün. Osmanlı Sarayı'nda da büyük şölenlerle Nevruz Bayramı kutlanırdı. Nevruz günü Hekimbaşı özel macun kaynatır. Başta padişah olmak üzere yakınlarına ve devlet ricaline ikram ederdi. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı kaldırılmasından sonra II. Mahmut Bektaşiliği yasaklamıştır. Bektaşî babalarından Hüseyin Hüsnü Erdikul bir deyişinde;

*“Gönüller şad oldu, ilkbahar geldi,
Nevruz bayramına eriştik ya Hu.
Çemenzar şevk ile nura bezendi,
Nevruz bayramına eriştik ya Hu...”*

Başka bir deyişinde de;

*“Çerağlar uyansın, kurulsun cemler,
Gülbanglar çekilsin, sürülsün demler,
Cümbüşe gelsinler cümle erenler,
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir...”*

Manisa'da Nevroz günü Mesir Bayramı törenleri yapılır. O gün Mesir macunları Sultan Camisi'nin minare ve kulelerinden atılır. **1463-1552** tarihleri arasında yaşayan Musa Bin Müslihiddin tarafından 21 türlü baharat ve şekerle karışık yapılan bu macun bir rivayete göre **Kanuni Sulta Süleyman'ın** annesi **Hafsa Sultan'ı** iyileştirmiş ve o da bu macunun yılda bir defa halka dağıtılmasını istemiştir. Yakup Kadri anılarında Manisa'da yapılan Nevruz şenliklerinden söz etmektedir. Osmanlı dönemi edebiyatında şairler Nevruz üzerine gazeller (**nevruziye**) söylemişler: Örneğin **Nefi'nin** gazelinden bir beyit şöyledir;

*“Erişti bahar oldu yine hemdem-i nevrüz
Şad etse nola dilleri cam-ı Cem-i nevrüz.”*

Osmanlı Kanunnamelerinde Nevruz ilk verginin toplandığı gün olarak da belirtilmiş. (Herhalde Nevruz da verginin toplaması reyanın çok da hoşuna gitmemiştir.) Osmanlı döneminde Nevruzun kutlandığı bir gerçek. Ancak sarayda ve elit kesimde yapılan kutlamalar bilinmekle birlikte Osmanlı Devletinde sarayda 21 Mart Nevruz bayramı büyük bir coşku ile kutlanırdı. Bugüne **“Sultan Nevruzu”** adı verilirdi. Devlet erkânı kendi arasında hediyeleşirdi. Bu hediyelere **“Nevruziye”** adı verilmekteydi. Gerek divan şairleri, gerekse halk şairleri aynı şekilde Nevruziye adı verilen kasideler, şiirler yazardı. Türk edebiyat tarihi incelendiğinde hemen hemen her divan şairimizin, halk şairimizin ve her Bektaşî şairimizin Nevruziye yazdıklarına şahit olunmaktadır.

Osmanlılarda Nevruz hazırlıkları 21 Mart tarihinden 3-4 gün önceden başlatılır 21 mart günü doğrudan Osmanlı padişahlarının katıldığı törenler yapılırdı. 21 mart günü padişahın Nevruz tebriklerini kabul ettiği, sultan tarafından kutlanan gün olması dolayısı ile bugüne Nevruzu Sultani adı verilmiştir.

27. Cumhuriyette Nevruz:

Nevruz, Cumhuriyetin ilk yıllarında da resmî bayram olarak büyük törenlerle kutlanmıştır. Bilindiği gibi Atatürk de 22 Mart 1922 tarihinde Ankara'nın Keçiören semtinde Nevruz şenlikleri düzenletmiş ve kendide bu şenliklerde hazır bulunmuştur. 1925 yılında Ankara'da Nevruz münasebeti ile Mustafa Kemal Paşa'nın huzurunda yapılan bir resmî geçitte askerî kıt'alar başlarında “gök sancaklar, al sancaklar” olduğu hâlde yürümüştür. 1926 yılından itibaren Milâdî takvimin kabulü ile Nevruz yılbaşı olmaktan çıkmıştır.

Nevruz gününde gökyüzü cisimleri yörüngelerindeki başlangıç noktasına gelir. Baharın gelişi ile birlikte hayvanlar yavrular, tüy döker, yeryüzü yeşillenir, dünya yenileşir. Aynı şekilde insanlarda yıkanır, temizlenir, tertemiz elbiselerini giyerler.

Bütün bunların yanı sıra bu günde her insanın geçmişiyile hesaplaşıp, vicdanen temizlenmesi gerektiği kabul edilmiştir. Halk önderleri, aralarına fitne-fesat girmiş akrabaları, dostları buluşturarak

halkın birlik ve beraberliğini güçlendirmişlerdir. Ailesini geçindirmek üzere gurbete gidenleri tekrar birleştirmiş, kimsesizleri evlendirmişlerdir.

28. Alevi –Bektaşilerde Nevruz Adabı:

Nevruz Bayramı'nda evlerde ve törenin yapılacağı alanda, ocaklarda ateş yakılır. Çerağlar uyarılır. Yeşillik ve çiçeklerle evler ve meydan süslenir. Kurbanlık Koçlar tığlanır, etli pilavlar pişirilir, yufkalar ve ayranlar hazırlanır. Şölen Masası üstüne "**S**" ile başlayan yeşillik saksı veya kır çiçeklerini ihtiva eden bir vazoda konur. Selam sözcüğü ile başlayan 7 Ayet bir kağıda yazılarak içine "**Kerbela Cıvheri**" (ya da ermiş veya pir türbelerinden alınan bir tutam toprak) alınarak büzülür ve pişen süt kazanının içine atılır. Süte lohusa şerbeti ilave edilerek pembeleştirilir. Süt ilk önce törende konuklara ikram edilir.

Sofrada "**Yedi Selamlı Ayetlere**" (heft-selam). Rad Suresi 25, Yasin Suresi 58, Saffat Suresi 79-109-120-130 ve Kadir Suresi 5. Ayetlerdir. Arapçadaki sin harfiyle başlayan yedi yiyecek (süt, simit, sukker, salep, sirke, soğan, semek (balık) veya sefencil yani ayva bulunmuş). (Bu yedi tür yiyecek İran, Türkiye Cumhuriyeti ve yakın zamana kadar Bektaşi gruplarında da görülmektedir.) Yeşillik "**Semeni**" ile ilgili bir deyiş:

"Semeni al meni
Her yazda sen ya da sal meni
Semeni sahla meni
İlde göğarterem seni
Gülüş dolur dodağalara semeni
Bizim eller Ohuyur bu nağmeni
Sermeni ay sermeni sahla meni
Düzerim dört yanıma nergisi yasemeni
Bu bayramda her il meclisi düzelden
Men el çekmem senin kimi güzelden
Safların bezeyisen ezelden
Yaraşırsan otağlara semeni."

29. Nevruz Demi Sofrası Adabı:

Hubyar Sultan Ocağı, Şüceattin Veli Ocağı ve Ali Pir Civan Ocağı gibi bazı ocaklar ile Rumeli Bektaşilerinde dem alınmaktadır. Bu yörelerde şaraba "**kızıldeli**", rakıya ise "**akyazıt**" denmektedirler. İlk önce kurbanın karaciğeri tavada kavrulur, sahan içinde tepsiyle dem ile birlikte dedeye getirilerek kontrol ettirilir ve dualanır. Nevruz Bayramında kurulan "**Dem Sofra**"sı bir nevi "**Muhabbet Sofra**"sıdır. Bu sofrada Bektaşi gelenek ve göreneği usulüne uygun olarak şarap veya rakı içilir....

"**Havz-ı Kevser**" veya "**ab-ı hayat**" denen içkiden dem almak isteyen canlar sofraya başına edep ile geçer oturur. Zakirler bir "**Nefes**" söylerler ve çalarlar. Nefesi bittikten sonra, önceki cemlerde olduğu gibi sazın "**Allah-Muhammed- Ya Ali**" diyerek üç yerinden öper ve yerine kor. Zâkir de yer öpüp niyâz eder. Sonra sâki ve sâkiye simetrik olarak kalkar:

"**Âşıkların cem'ine,**

'**Eren'lerin demine,**

Yürekleri coşturan

Uçmak sazın 'kem'ine"

Deyişini söylerler ve dede bir yudum dem alıp, sazın önüne diz çöker, sazçıya sunar. Sazcı da Mürşîd veya rehberle arz-ı niyâz edip demlenir ve sazını öpüp "On iki İmam Methiyesi"ni okur. Sâkiye ile sâki, rehberle veya mürşîdin önünde diz çöküp bâde sunarlar; saz durur. Zâkir:

"Şâh Ali Kevser'ine doyum mu olur

Münkir özüne Kevser mi dolur

Şah Ali'm Kevser, savt Ali'm Kevser

Kana kana içmeyen bağırını yolar

Şâh Ali'm Hû, cânân Ali'm hû!"

Nefesini söyler. Dedeler demlendikçe, rehber baba: "**Aşk olsun, nûr olsun imanım**" diye kutlar. Rehber sıra ile ve tek kadehle birer dolu demlenir. Tek devir tamam olunca, sesleri güzel olan, sazda hissesi olanlar birer nefes, birer deyiş söylerler. Gözcünün uygun bulacağı bir zamanda sâki: "**Üçleyim mi?**" diye niyâz eder. Verilecek izin üzerine sâkiye, bir "**dolu**" alıp saza gider; önünde diz çöküp:

"Üçler aşkına demler çekenler

Yolunda kalmaz kara dikenler

Allah, Muhammed, Ali yolunda

Yüreği yanandan taşlar da inler"

"**Lokma**" ile "**dolu**"yu sunar. Üç dolu arka arkaya; üçüncüsünden sonra, sâki bacı sazı öpüp kalkar. Dördüncüyü kendi demlenir. Sâki de beraber, her ikisi dede huzuruna varıp diz çöker; Sâkiye Bacı:

"Allah, Muhammed, Ali üç

Üçü birdir Ali üç

Gönülde birlik olmayan

Çeker deminde pek güç"

Deyişini söyler. Üç dolu da dedeye sunar. Sonra talipler sıralanır. Dede erenler nefes edip sâkileri: "**Hizmetiniz makbûl, muradınız hâsıl ola! Şâh Ali'nin sâki-i Kevser'i olasınız! Aşk olsun cemâle hû!**" duasını okur. Sâkiler yer öpüp makamına oturur.

Bundan sonra, saz ve sohbet ile vakit geçirilip dem alınmaz. Saçlı bacılardan, *köçek erlerinden* sesi güzel olanlar; nefes ve gazeller okur. *Fuzûlî, Hatâyî, Ârifi, Meluli, Meczûbi, Yûnus Emre, Pir Sultan, Emrah, Şarâbi, Virani, Yemini, Noktai, Dertli, Dadaloğlu, Sefili, Dedemoğlu, Aşıkî, Derviş Muhammed, Kalender Abdal, Teslim Abdal, Derviş Ali, Kalender Çelebi, Kemteri, Sümmani, Harabi, Harabati, Yoksuli, gibi* daha bir çok meşhur olan ve olmayan âşık veya saz şairlerinin parçaları okunur. Söyleyenin ismi geçince, hemen baş kesilir; hürmet olunur. Üçer kuvvetli dolunun etkisiyle, meclise biraz serbestlik ve neş'e de gelir. Dede, "**Tekleyelim mi?**" diyerek, onlara ne düşündüklerini öğrenmek için bakar. Haliyle "**Allah, Allah**" ilahisiyle hasretle beklenen yanıtı alır. Sâkiler usûlen birer tek "**dolu**" sunar. Üç defa da bu şekilde devrolunur. Şimdiye kadar alınan "**câm dolusu şerbet**" sayısı **yedi**'yi buldu. Dede ve rehber artık, semâh taliplerini beklemektedir. Yedinci doludan sonra, semahçılar serceme niyaz ederek semaha dururlar.

Bir "*Hak-Muhammed-Ali (Kızılbaş) Meydanı*" Açış Nefesi Ve Gülbank'ı:

"Açıldı meydân-ı Arş-ı Rahmân

Def oldu şeytân, göründü Sübhân

Sübhân'ıma hüû, Yezdân'ıma hüû!

Pîrim Hacı Bektâş Hünkârıma hüû!

Melektir insan, tekebbürdür şeytan

Meydana girmeyen olur mu insan

Sübhân'ıma hüû, Yezdân'ıma hüû!

Pîrim Hacı Bektâş Hünkârıma hüû!

Sûfî meydanına ikrâr verenler

Meydanı görüp aşkla girenler

Meydanda gönlün yere serenler

Hakk'dır bilenler, gerçek erenler

Sübhân'ıma hüû, Yezdân'ıma hüû!

Pîrim Hacı Bektâş Hünkârıma hüû!

Cennet cehennem her yerde vardır

Mîzân ve Sırat mü'mine "dâr"dır

Gördün münkire dünya da dardır

Mü'mine ikrâr vermemek ardır.

Sübhân'ıma hüû, Yezdân'ıma hüû!

Pîrim Hacı Bektâş Hünkârıma hüû!"

Bism-i Şah, Allah, Allah!...

Meydanımız şen ve dolu olsun...

Yeri göğü yaratan yüce Allah, emeklerinizi boşa vermesin.

Bir lokması, bir kazaya, bir belaya karşı gelsin.

Hayır, hizmetiniz kabul olsun.

Hizmetinizden şefaât bulasınız. Sofranız Kamber'in sofrası olsun.

Yardımcınız Hakk-Muhammed-Ali olsun.

Dil bizden, himmet pirden olsun.

Gerçeğe Hüü, Mümine ya Ali!..."

"On iki Hizmet" sahipleri "**Allah- Muhammed- ya Ali**" diyerek, niyaz ederek dem sofrasının, yemeğin sona erdiğini bildirirler. Dede "**Destur Bism-i Şah...**" diyerek, duası verir ve cemaat dağıtılır...

30. Kurban Tığlama Ve Nevruz Yemeği Yeme Adabı:

Bugün bayram olması nedeniyle önceden adanmış adak kurbanları kesilerek pişirilip etli pilav olarak yufka ve ayranla dağıtılır. Bazı yörelerde bugün birlik beraberliğin bir göstergesi olarak, "**Abdal Musa Cemi ve Şöleni**" töreni düzenlenir. Aleviliği toplumsal yaşam dayanışmasında ve musahipliğin sosyal analizinde paylaşımcı bir sistem vardır. Bu görüşü ve anlayışı ne olursa olsun bilim adamları ile araştırmacıların ortak yargısıdır. Bu nedenle Alevi Felsefesi, İslam Dünyasında, İslam'ın farklı bir yorumudur.

Kurbancı şu duayı okur:

"Hayır, himmet pirim..."

Bismillahi Muhammed-Ali'nin hürmeti için, Halil İbrahim'in ahdi ezel hakkı için, Tanrım bu kurbanı adadık (ya da Nevroz Bayramı için denir.) Hakk yoluna....

Ferman-i Celil, Kurban-i Halil, Delil-i Cebrail tekbiri İsmail

Allahu ekber Allahu ekber la ilâhe illallâhu vallahu ekber ve lillahil hamd.

Allah eyvallah nefes pirdedir...."(9)

Lokma hizmet sahipleri ellerine bir tepsi alarak, önde bir sofya iki kollarını sofya tutar şekilde ileri doğru açarak: -Hz. İbrahim peygamber, Kızıldeli Seyyid Ali Sultan, Selman-ı Pak'ın-Hak lokmasıdır, der ve:" **Selman hasta, gözü parsta, Selman-ı Pir aşkına**" diyerek toplarlar. Bazı kişiler bu tepsiye lokma bırakır. Bazıları da şifa lokması olarak tepsideki lokma alırlar. Hz. Muhammed, **Kırklar Cemi**'nde üzümü ezdiği zaman, Selman orada yoktu. Onun için Selman için lokma toplama anlamındadır.

"Bism-i Şah, Allah Allah!..."

Lokmalarınız makbul olsun...

İbadetleriniz kabul olsun.

Yiyene helâl, yedirene lokmaları, hizmetleri dergâh-ı divana kayıd ola....

Hüü, mümine Ya Ali, Ya Bektaş, Ya Onar Dede!.....

Gerçeğin demine devranına Hüü!....."

Sofra dua'sı vermeden kimse lokma yiyemez . Lokmacı lokmaları dağıttıktan sonra dar'a durur şekilde meydana gelir ve cemaata üç defa şunu sorar:

"Bism-i Şah Allah, Allah., dağıttım bu niyazı, elimde yoktur tartı ile terazi, ey canlar, herkes oldu mu lokmasına razı?..."

Eğer cemaatten almayan olmuş ise veya az almış razı değilse, onlara da tekrar verip razılığını alır. Kimse yerinden kalkmaz cemaat: **"Biz razıyız, Allah sizden razı olsun"** diye üç defa cevap verir.

Dede lokmaları yemek için, destur duası verir:

"Bism-i Şah.Allah Allah!..."

Lokma hakkına. Evliya keremine.

Gerçeklerin demine. Desturu pir izniyle.

Yürüyenin lokması yürüye, gerçeğe Hüü!... "

der ve önündeki tepsideki bir lokma alıp **"Şah lokması"** diyerek bir cana verir ve cemaat lokmaları yemeye başlar.

Lokma veya yemek yeme faslı sona erince, dede bir sofraya duası verir:

"Bismi Şah Allah, Allah!...

El'hamdüllah, El'hamdüllah sümme El'hamdüllah.

Nimet-i Celil bereketi Halil. Şefaati kıl, ya Resul.

Bu gide, yenisi gele....

Hakk-Muhammed-Ali bereketini vere!....

Kazanıp getirenlerin, pişirip döşürenlerin, elleri ayakları dert görmesin, gönülleri keder görmesin....

Yiyenlere helâl, yedirenlere delil olsun. O yüce Rabb'il Alem'in, dilden dileklerini, gönülden muratlarını versin. Her lokması bir kazaya, bir belaya karşı gelsin.....

Lokmalarınız dergâh-ı divana kayıd ola....

Muratlarınıza nail olasınız. Lokma hakkına, sofraya hürmetine, evliyalar keremine...

Gerçeğe Hüü, mümine ya Ali!.....

"Cem dirliği ile gönül birliği ile Allah'ın huzuruna inelim secdeye" diyerek cemaati secdeye getirir ve devam eder.

Cem'de hizmet görenleri dede tekrar toplu halde çağırarak; sofraya duasından sonra onlara şu gülbangı verir:

"Bismişah, Allah Allah, Allah!...

Hizmetleriniz "Hakk- Muhammed- Ali"divanına kayıd ola....

Hizmetinizden şefaati bulasınız....

Siz bu cem sakinlerine hizmet ettiniz.

Evreni var eden o yüce Allah da sizin dilden dileğiniz, gönülden muradınızı versin.

Merde namerde muhtaç etmesin....

Kötüleri yoldaş etmesin...

Kazadan beladan korusun....

Hakk erenlerin katarından didarından ayırmasın....

Dil bizden, yardım Allah'dan olsun....

Gerçeğe Hüü, mümine ya Ali!.....

On iki hizmet sahipleri "***Allah- Muhammed, ya Ali***" diyerek yere-seccadeye niyaz edip, yerlerine giderler. Dede son gülbankları okuyarak, "Cem"i terk etme müsaadesi verir.

"Bismişah, Allah, Allah!.....

Oturan duran kovsuz, gıybetsiz evine varıp, baş yastığa koyan, sağ yatıp selamet kalka. Kalabalık etmeden, saygı ve hürmetle cemden ayrılanların, Ali yardımcısı, Hızır kılavuzu ola'....

Görünür görünmez kazadan beladan koruya....

Dil bizden, nefes Hazret-i Pir'den ola!...

Gerçek erenlerin demine devranına Hüü!....."

der ve şöyle devam eder:

"Bismi Şah!.., Allah, Allah!...

Akşamlar hayr ola, gönüler nur-ı iman dola...

Seccademiz Adem'e yapılan secde ola...

Cemlerimiz Kırklar Cemi ola...

Ey yücelerin yücesi, evrenin yaratıcısı ulu Tanrım, sana hamd-ü senalar olsun ki, bizi Hz. Muhammed'in ümmeti, Ehlibeyt'in bendesi kıldın.

Şu an bu cemde toplanmış, huzurunda secdeye eğilmiş, tövbe estağfurullah eden, af dileyen, mümin Müslim bu canları, Ehl-i beyt'in yüzü suyu hürmetine, dualarını ve tövbelerini kabul eyleye!....

İleride bilerek bilmeyerek yapacakları hatalarına günahlarına da fırsat verme. İnanmış iman getirmiş, gönülden inanarak dua edenlerin, Allah Allah diyenlerin, her ne arzu istekleri varsa, isteklerine kavuştura!...

Dilden dileklerini, gönülden muratlarını vere...

Ya Rabb!...

Üçlerin, Beşlerin, Yedilerin On iki İmamların, On dört Masum-u Pakların, On yedi Kemerbestlerin, Kırkların yüzü suyu hürmetine, görünür, görünmez kazadan, beladan, ateşten, afetten koru...

Ya Rabb...

Gelmiş geçmiş erenlerin, evliyaların hürmetine, yolumuzu yolsuza, işimizi haksıza düşürme!...

Ya Rabb!...

Merde namerde muhtaç eyleme. Gökten hayırlı rahmet, yerden hayırlı bereket ihsan eyle, Ya Rabb'...

Pirimiz Hünkâr Bektaş-ı Veli'nin yüzü suyu hürmetine, bizleri bu yoldan, bu erkândan ayırma, milletimizin, toplumuzun, birlik beraberliğini bozma....

İçimize yanlış düşüncelerle girip, yolumuzu, erkânımızı, inancımızı, itikadımızı bozmaya çalışanlara sen fırsat verme...

Ya Rabb!...

Haksız (na-hakkı) uğrumuza çıkartma. Hizmet edenlerin emeklerini boşa verme, hizmetlerinde şefaatt bulsunlar.

Nur-ı Nebi, Kerem-i Ali, gülbank-ı Hünkâr Bektaş-ı Veli, dil bizden, yardım gayp erenlerden ola!...

Gerçeğe Hüü.., mümine ya Ali!..."

Dede şöyle devam eder:

"Her kalkan aile yerinde, cümlemizin niyazı diye bir niyaz etsin, öylece kalabalık etmeden sırayla çıkın. Yer müsaitse isteyenler, oturup muhabbet edebilirler."

Böylece hizmet erkânı tamamlanır.

31. Nevruz Macunu:

Esas unsurları Türklerden oluşan Osmanlı'nın nevruzu bilmemesi yaşamaması düşünülemez. Tarihçilerin bildirdiğine göre Osmanlı döneminde halk Nevruz'da kırlara çıkar, **41** çeşit ot toplayıp bunları kaynatır içermiş. "**Nevruziye**" denilen macun satılmış. Şehirlerde eczacılar yaptıkları macunu semtin varlıklı kişilerine gönderip bahşış alırlarmış. Daha önce de söylediğimiz gibi Doç. Dr. Bedri Noyan Dede Baba; 24 çeşitten yapılan mesir macunu terki binini gramıyla bize vermektedir. Köylerde macun 12 çeşit olarak yapılmaktadır.

Yöremizde baharın gelişini kutlamak amacıyla halk gruplar halinde mesire yerlerine giderler. Bugün aynı zamanda türbeler ziyaret edilir, dilekler tutulur. Kırlarda çeşitli eğlenceler düzenlenir. Maniler söylenir, niyet çekilir, baharın ilk çiçekleri toplanır. Sabah erken kalkılır, nevrzun ilk suyu ile yıkanmak geleneği vardır ve bugün özenle giyilir. Soğan kabuğu ile boyanmış yumurtalar pişirilip yenilerek bolluk ve bereket dileklerinde bulunulur. Yüksek bir tepeye ateş yakılarak baharın geldiği müjdelendir. Mudurnu ilçesinde nevruz "**hep cennet**", Göynük ilçesinde "**Mart dokuzu**", "**beddam**" gibi isimlerle anılmaktadır.

Nevruz bayramı erkânı sabahtan başlar. Gün ağarırken taze su ile yıkanılır. Boy abdesti alınır. Toplu olarak sabah yemeği yenecekse, önce **Dede** bir dua okur ve herkese süt ikram edilir ve kahvaltı yapılır. Daha sonra dargınlar barıştırılır. Hasta ve yoksullar ziyaret edilir, gönülleri alınır. Yeni ölmüşlerin evlerine taziyeye gidilir. Türbe ve mezarlıklar ziyaret edilir. Nevruz şenliklerinin yapılacağı ev ve kır yerleri önceden saptandığı için, bu yerlerde tüm hazırlıklar tamamlanır. Yaşlılar için ayrı bir mekanda, gençler için ayrı bir alanda muhabbet sofraları kurulur. Gençler kırlarda şenlikler yaparlar,

halaylar çekerler, ateş üstünden atlayarak dilekler tutarlar. Genç kızlar ve oğlanlar karşılıklı mani söylerler...

Nevruz Bayramı akşamı **“Hakk-Muhammed-Ali Meydanı”** açılır. Taliplere **“Nasip”** verilir. Cem evinde canlar, sofular, bacılar toplandıktan sonra , getirilen **“lokmalar”** için Dede şu gülbangi okur;

**“Bismi Şah, Allah Allah...!
Lokmalar kabul ola.
İsteğiniz, dileğiniz Hak-ı Muhammed-Ali vere,
Durduğunuz Dar-ı divandan hayır-ihsan göresiniz..!
Makbul-ı Şah, Kabul-ı dergah ola..!
Gerçeğin demine Hü...!”**

Tüm canlar hazır olduktan sonra , saat 20.00 civarında Nevruz erkânının icrasına başlanır. Dede ayağa kalkarak, **“Edep - erkân mümine nişan”** der. Ayakta bulunan cemaatte sofular ön saflarda, bacılar da arka saflarda olmak üzere halka şeklinde, dairesel diz üstü gelirler ve saf tutarlar. dede bir dua okuyarak **Tevhid**'i başlatır. Dede sıra ile şu duaları okur:

a. Na'dı Ali Gülbank (Duası):

“Na'dı Aliyyen mazharü'l-acâib

Tecidühi avnen leke fi'n-nevâib

La ilahe illallâhi haceten külli hemmin ve gammin seyenceli

Bi-nuri azametike yâ Allah, ya Allah, ya Allah

Ve bi-nuri nübüvvetike ya Muhammed, ya Muhammed, ya Muhammed

Ve bi-nuri sırr-ı Velayetike ya Ali, ya Ali, ya Ali

Edriknî, edriknî, edriknî

Ve aleyhâ muhavvelî

Yetiş ya Ali

La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

Her bir kazayı, belayı defeder perverdigar

La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

Yezid'in boynundan gitmesin tiğ ile teber

La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

Müminin gönlünden gitmesin leyl ü ve'n-nehar

La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

İmam Câfer Buyruğu'nda budur muteber

La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

Nasrun minallahi ve fethün karîb ve beşşir-il-mü'minine ya Muhammed, ya Ali"

Ber cemali Muhammed kemâl-i İmam Hasan, Şah Hüseyin, Ali'yi pir bilene verelim candan salavat!...

der ve dede ile birlikte cemaat salavat getirir:

"Allahumme salli alâ seyyidina Ahmed-i Muhtar Muhammed Mustafa,

Allahumme salli alâ seydina Şah-ı Velayet Ali'y-el Murteza,

Allahumme salli alâ seyyidina Hasan-u'l Mücteba,

Allahumme salli alâ seyyidina Hüseyin-i Kerbela,

Allahumme salli alâ seyyidina Zeyne'l Aba,

Allahumme salli alâ seyyidina Bakır Baha,

Allahumme salli alâ seyyidina Cafer Rehnüma,

Allahumme salli alâ seyyidina Kazım Musa,

Allahumme salli alâ seyyidina Ali Sultan Rıza,

Allahumme salli alâ seyyidina Muhammed Taki,

Allahumme salli alâ seyyidina Ali Naki,

Allahumme salli alâ seyyidina Hasan Askeri,

Allahumme salli alâ seyyidina Ahır zaman Muhammed Mehdi,

Allahumme salli alâ seyyidina Pir-i Türkistan Hâce Ahmed-i Yesevi

Allahumme salli alâ seyyidina Anadolu ve Rumeli Piri Hünkar Hâce Bektaş-ı Veli.. ."

(bağlı olunan ocağın piri söylenir.) Allahumme salli alâ seyyidina Şey Hasan Oner... gibi

b. Hüseyin makamında On iki İmamların adlarını bütün önadları ve takılarıyla birlikte sayarak salavat getirir.

“ Âhır zamanında ben bir yar sevdim”;

Hız. Ali'nin aşkını ve torunlarını anlatan Kul Himmət'in, Duvaz nefesini zakirler çalıp söylemeye başlarlar. Cemaatte, **“Allah, Allah! İllallah!./ Hakk'la-ılahe illallah!./ Ali mürşid güzel şah!./ Eyvallah şahım eyvallah”** ya da Yunus Emre'nin ilahisini kıtalardan sonra yüksek sesle terennüm ederler.

“ Âhır zamanında ben bir yar sevdim,

Muhammed-Ali'nin duası ile,

Çok Meta'lar yükledim Hint'ten Yemen'e,

Hasan-Hüseyin'in devesi ile.

(.....)

Sefil KUL HİMMET'im artıyor derdim,

On'ki İmam ismi dilimde virdim,

Şah Nihab Dağı'nda Ali'yi gördüm,

Tur Dağı'nı gezdim havası ile.”(8)

(***)

“Canım kurban olsun senin yoluna

Adı güzel kendi güzel Muhammed

Hak nasip eylesin seni dilime

Adı güzel kendi güzel Muhammed

Sen hak peygambersin şeksiz, şüphesiz

Sana inanmayan dinsiz imansız

DERVİŞ YUNUS n'eyler dünyayı sensiz

Adı güzel kendi güzel Muhammed.”

c. Alevi/Bektaşî/Kızılbaş/ ulularının ve On iki İmamların adının geçtiği bir gülbank okur ve **Tevhid Duvazı'**nın yürütülmesine geçilir. Cuma akşam ceminde olduğu gibi **Halka Namazı'**na başlanır.

Kısa tek dalga cem için, zakirler bir Duvazıimam, iki deyiş okurlar. Zakirler, Tevhid Duazı söylerken, bütün canlar hep bir ağızdan şu ilahiye terennüm ederler;

***“La İlahe İllallah
İllallah Şahım İllallah
Ali Mürşid güzel Şah
Eyvallah Şah eyvallah
Hakk la ilahe illallah.”***

diyen canlar, başları hafif sağa-sola salınarak, yaylanır gibi, ellerini de dizlerine sürerek zikrederler.

Tevhid ve **Ayni-Cem** bittikten sonra dede: **“Edep erkan getire herkes yerine otura”** der. Ve canlar normal oturuşa geçerler. Farraş meydana gelerek, üç kez sembolik süpürge vurur.

Dede:

“Bismi Şah, Allah Allah...!

***Hayır hizmetin kabul,yüzün ak ola.
Ellerin dert, gönüllerin keder görmeye
İstedliğini Hakk-Muhamed- Ali vere
Seyyid Farraş'ın himmeti üzerinde hazır ve nazır ola***

Gerçeğe Huu, huu!..

der ve daha sonra hizmet sahipleri öbek-öbek sofralar kurar. Dedenin başlama duasından sonra hep birlikte lokmalar ve Nevruz helvası yenir. Gelmeyen hastaların evlerine lokmalar gönderilir. Yemekler yendikten sonra dede, yemek bitim duasını okur. **On iki Hizmet** sahipleri toplu olarak dededen dua aldıktan sonra ; canlar niyaz edip, hediyelik alırlar. Cem dağılmadan önce Dede şu **Gülbangı okur:**

***“Bismi Şah Allah Allah...!
Nevruz bayramınız kutlu ola
Yeni yılınız hayırlı uğurlu ola..!
Şah-ı Velayet İmam Ali Efendimizin doğum günü mübarek ola ..***

***Boz Atlı Hızır yoldaşınız ola!...
Dilde dileklerimizi, gönülde muratlarımızı vere..
Hastalara şifa, dertlilere deva, borçlulara eda ihsan eyleye...
Dil bizden, nefes Pirimiz Hünkarımız Hacı Bektaş-ı Veli'den ola..
Gerçeğe Hüü...”***

Cemaat de sağ ellerini kalplerinin üstüne koyarak, hep bir ağızdan **“Hüü ..!”** derler ve bayram son bulur.

33. Nezruziye:

Nezruziye

***“Gelin ey nazenin canlar
Bugün Nevruz-ı sultandır
Safalar sürsün ihvan
Bugün Nevruz-u sultandır***

***Bütün mümin bütün İslam
Bugün etmek gerek bayram
Hemen sun sakiye gel cam
Bugün Nevruz-ı sultandır.***

***Ali’yyü-l Mürteza Haydar
Cihanı gark-ı nur eyler
Bütün kurt kuş bunu söyler
Bugün Nevruz-ı sultandır***

***Ali’nin doğduğu gündür
Bugün her günden üstündür
Hemen saki kadeh döndür
Bugün Nevruz-u sultandır***

***Nice sırlar olup zahir
Ali’den oldu haf bahir
Şükreyle sef ey “fakir”
Bugün sultan-ı Nevruzdur”***

33. Duvaz:

Tunceli bölgesinde **“Yalınca Abdal”** mahlaslı bir ozanın, **“Tevhid Duvazı”** nefesi tek dalga cemde söylenir. **“Tevhid Duvazı”** söylenmezse yine zâkirler **“miraçlama”**yı okur. Bölgede Duvaz şöyle başlayıp bitmektedir: Dede yüksek bir sesle önce bir salavat getirir: **“Allahumme salli alâ seyyidina Muhammed ve alâ Ali seyyidina Muhammed.”** zakir saz ile Hz. Muhammed'in Mirac'a gittiğini ifade eden, Duvazdaki kıtada **“İsm-i Âzâm okuna / İsm-i Âzâm duası,”** beyitleri dede veya imam, Kuran'dan **“İsm-i Âzâm Ayeti”**ni okur.

Pir bugün bize geldi,

Gülleri tazeledi

Önü sıra Kanber'de

Ali'yye-I Mürtaza geldi.

-2-

Ali Murtaza Şahım,

Yüzüdür kıblegâhım,

Mırac'ta ki Muhammed,

Âlemde padişâhım.

(La ilahe illallah)

-3—

Padişahım Yaradan,

Okur aktan karadan,

Ben Pirden ayrılalı,,

Yüz yıl geçti aradan.

(La ilahe illallah)

-4-

Aramı uzattılar,

Yarama tuz attılar,

Bir kul geldi Fazlı'ya,

Bedestende sattılar.

(La ilahe illallah)

-5-

Sattılar bedestende,

Ses verir gülistanda,

Muhammed'in hatemi,

Bergüzâr bir arslanda.

(La ilahe illallah)

-6-

Arslanda bergüzârim,

Pir hayalin gözlerim,,

Hep hasretler kavuştu,

Ben hâlâ intizarım.

(La ilahe illallah)

-7-

İntizarın çekerim,

Lebleri bal şekerim,

Ben Pirden ayrı düştüm,

Göz yaşları dökerim.

(La ilahe illallah)

-8-

Dökerim göz yaşını

Bak Mevla'nın işini

Kurban eyledi Keşiş

Yedi oğlunun başını

(La ilahe illallah)

-9-

Keşiş kurban eyledi

Kâfirler kan eyledi

Gökten indi melekler

Yerde figan eyledi

(La îlahe illallah)

-10-

Figan eyler Melekler

Kabul olsun dilekler

Yezid bir derd eyledi

O dert beni helâkler.

-11-

Yezid bir dert eyledi,

Erenler vird eyledi,

Pirim bir şehir yaptı,

Kapısın dört eyledi.

(La îlahe illallah)

-12-

Dört eylemiş kapısın,

Lâl-û gevher yapısı,

Yezidler şehit etti,

İmamların hepsin.

(La îlahe illallah)

-13—

Hasan'a ağı verdiler,

Hüseyn'e kıydılar,

Zeynel ile Bâkır'ı,

Bir zindana koydular.

(La İlahe İllallah)

-14-

Zindanda bir ezadır,

Ca'fer yolu gözedir,

Ca'fer'in de bir oğlu,

Musa Kâzım Rıza'dır.

(La İlahe İllallah)

-15—

Taki, Naki ağlarım,

Sinem yara dağlarım,

Askeri'yi Mehdi'yi,

On ikiye bağlarım.

(La İlahe İllallah)

-16—

Müşteriye satarım,

Dürlü matah tutarım,

Yüküm lâl ü gevherdir,

On ikidir katarım.

(La İlahe İllallah)

-17-

Satarım müşteriye,

Kervan kalsın geriye,

Cebraail hûş eyledi,

Cennetteki Huriye.

(La İlahe İllallah)

-18—

Cebraail hûş eyledi,

Hatırım hoş eyledi,

Kanat verdi kuluna,

Havada kuş eyledi.

(La İlahe İllallah)

-19—

Kuş eyledi havada,

Gezer dağda ovada,

El kaldırmış melekler,

Saf saf durmuş duada.

(La İlahe İllallah)

-20—

El kaldırmış hakkına,

İsm-i Âzâm okuna,

İsm-i Âzâm duası,

Tatlı cana dokuna.

(La İlahe İllallah)

-21-

Dokunur tatlı cana,

Ağlarım yana yana,

İmamların davası,

Kaldı Ulu Divan'a.

(La İlahe İllallah)

-22—

Ulu Divan kuruldu,

Cümle Mahluk dirildi,

Yezdàn işaret verdi,

Sûr-ı Mahşer vuruldu.

(La İlahe İllallah)

-23-

Pir dediler Ali'ye,

Hacı Bektaş Veli'ye

Hacı Bektaş tacını,

Vurdu Kızıl Deli'ye

(La İlahe İllallah)

-24-

Kızıl Deli tacımız

Şeyh Ahmed miracımız

Karaca Ahmed gözcümüz

Kul Himmet üstadımız

(La İlahe İllallah)

-25-

YALINCAK duacınız

Bunda yoktur yadımız

Şah-ı Merdan aşkına

Hakk vere muradımız.

(La ilahe illallah)(10)

34. "Miraçlama":

Cemaat "**Kırklar Cemi**" için düzen alır. Dede yüksek bir sesle önce bir salavat getirir: "**Allahumme salli alâ seyyidina Muhammed ve alâ Ali seyyidina Muhammed.**" Zâkir saz ile Hz. Muhammed'in Mirac'a gittiğini ifade eden, "miraçlama"yı okumaya başlar. Her Alevi ozanın nefes söyleyişi farklı olsa da özünde aynıdır. Miraçlamada; "**Muhammed ayağa durdu, ümmetini diledi**" - deyince, dede ve bütün cemaat ayağa kalkar, ayakta devamını dinlerler. -Tekrar –"**Vardı Kırklar makamına oturuben oldu sakin**" - deyince, cemaat tekrar oturur. Önceden semah görevi alan canlar hazır beklerler. Ne zaman ki –"**Mümin Müslim üryan büryan, Hep girdiler semaha**" - denince, semahçılar yere niyaz eder semaha girerler.

zâkirler miraçlamayı okur, şöyledir:

"miraçlama"-I

"Geldi Cebrail çağırdı

Hakk Muhammed Mustafa

Hakk seni Mirac'a okur

Davetine kadir Hüdâ.

(...)

Şah Hatayi'm vâkıf oldu,

Bu sırrın ötesine,

Hakk'ı inandıramadı,

Özü çürük ervaha."

“miraçlama”-II

“Hak taalanın nefesinden

Can gühere tutuş dedi

Köpüğünden dağlar durdu

Tütününü arşa kürs dedi.

Kapı açıldı içeri girdi

Kırlara bir selam verdi

Ya sizlere kimler derler

Bizlere kırklar derler

(....)

Selman bir engür getirdi

Ez Muhammed’e iç deyu

Muhammed ezdi içti

Coşa gelip yürüdüler semaha.”

(.....)

Sonuç

Bayramlar karşılıklı sevgi, saygı ve dayanışmanın göstergesidir. Bunun için Nevruz Bayramı da Anadolu coğrafyasında insanların birbirleri ile sevgiyle dayanışmalarında önemli rol oynamıştır. Bayramlar, toplumlarda ulusal birlik ve beraberliğin, bir arada yaşama arzusunun kuvvetlendiği günlerdir. Bayramlar, millî ve dini duyguların, inançların sergilendiği, örf ve adetlerin uygulandığı, bir toplumda millet olma şuurunun şekillendiği, kuvvetlendiği günlerdir.

Bu bağlamda, Ortadoğu ve Ön Asya'daki halklarca kutlanan Nevruz Bayramı, herhangi bir sebeple bölücülüğe sebep olabilir, bir kavga günü asla değildir. Bir sevinç günü, varoluş günü, yaşama sevincini ifade etme günü, bir barış, dostluk, kardeşlik günüdür.

Nevruzda olduğu varsayılan olaylara baktığımızda Nevruzun toplumların hayatında ne kadar büyük rol oynadığını daha iyi anlayabiliriz. Bu olayların 21-22 Martta olduğuna dair aslında elde kanıtlar yoktur. Ancak toplumlar öyle kabul etmişlerdir, kültürlerde öylece yaşatılmıştır.

Nevruzun kökeni ve kime ait olduğu konusunda açık, kesin bir bilgi yoktur. Kùltürlerin ortak bir kodu olması kime ait olduğundan daha önemlidir. Nevruzun Ortadoğu ve Asya toplumlarında, geçmişten gelen bir gelenek olarak, çeşitli anlamlar yüklenerek kutlanıyor olması sosyolojik açıdan önemlidir. Bir realite olarak dün yaşanmış olması, bugün yaşanıyor olması onun kültürel bir olgu olduğunu göstermektedir. Belirlediğimiz bu nedenlerden dolayı Nevruza ideolojik yaklaşılmaz. O, toplumların ortak kültür motiflerinden biridir. Toplumlar onu nasıl algılıyorsa öyledir. Nevruz, yeni yılın, baharın başlangıcından umudu güçlendiriyor, sosyal bütünleşmeyi, birliği sağlıyorsa 'bayram' kavramına uygun olarak işlevini yerine getiriyor demektir.

Nevruz kùltürlerin ortak bir bayramıdır. Bugün bu ortak bayram, yaşama sevinci, bolluk, bereket ve barış yüklü olarak gelenekselleşmiş yani kurumsallaşmıştır. Bize düşen sorumluluk Nevruzun tarihsel süreçte oluşmuş içeriğine uygun olarak onu yaşamak ve yaşatmaktır.

Kısacası Nevruz, millî birliğin ve beraberliğin vesilesidir. Yediden yetmişe çeşitli mezhep ve meşreplere sahip Türk insanı bu bayramı, hep birlikte kutlamaktadır. Bu demektir ki kùltürümüzde Nevruz bizim için gerçek anlamda da millî birlik ve beraberliğin en güzel örneklerinden biridir.

DİPNOTLAR VE KAYNAKÇA :

1. İsmail ONARLI: "Nevruz Bayramı", Alevilerin Sesi Dergisi, Say: 24 Nisan 1998,

s.11-14 AABF. Merkezi Yayın Organı, KÖLN.

2. TDK. "Türkçe Sözlük" s.1084 ve Çağdaş Türkçe sözlük- Ali Püsküllü, Millîyet yayınları. İle "Ferit Devellioğlu: "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat", Aydın Kit.

16. Bas. Ank. 1999 s. 830"a

3. Hz. Ali: "Nehc'ül-Belaga", Hazret-i Ali Buyruğu / Kuran-ı Natık; Yay. Haz.: [İsmail Şeyhhasanoğlu adıyla] İsmail Onarlı; Karaca Ahmet Sultan Dergahı Yay.:4 İst. 2000'e bakınız.

4. İsmail ONARLI: "Dersim'de Bazı Gelenekler ve İnanç Motifleri" Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi Sayı: Güz'2000/15, Temmuz-Ağustos-Eylül 2000: Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

5. Dr. Ömer Uluçay: "Arap Aleviliği=Nusayrilik", Adana,1996.

İsmail Onarlı "Şeyh Hasan Aşireti", Aydıuşu Yayınları İstanbul Aralık 2001-Ocak 2002.

6. İbrahim Aslanoğlu: "Pir Sultan Abdallar", Can Yay. 2.Bas. 1997 İst. s.321.

7. İsmail Onarlı "Şeyh Hasan Aşireti", Aydıuşu Yay. İst. Aralık 2001-Ocak 2002

8. İbrahim Arslanoğlu "Kul Himmet", Etik Yay.İst.1997 s.42-43

9. Şeyh Hasan (Sultan Onar) Ocağı ile Hıdır Abdal Ocağı aynı bölgede olduklarından cem ve dualar benzemektedir. Bu nedenle Mehmet Yaman'la bizim burada kullandığımız Gülbanklar benzemektedir ya da aynıdır.

10. Ahmet Celalettin Ulusoy: "Hünkar Hacı Bektaş Veli ve Alevi-Bektaşî Yolu", 2. Bas. Hacıbektaş 1986 s.275-278.

11. Ruşen Çakır "Gölbaşı Alevi Ön Zirvesi", 29 Ocak2003 Çarşamba, İstanbul - 2003

Vatan Gazetesi s.1 ve 18.

"Anabiritannica ve Meydan Larousse ile İslam Ansiklopedisi. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi, TDAV, TİKA , T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Türk Ocağı Merkezi, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Kemalist Atılım Birliği, Türk Dünyası Üç Aylık Bilim, Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C.Diyarbakır Valiliği Yayınları... Mehmet Yaman Dede, Bedri Noyan Dede, Doç. Dr. Hüseyin Bal, Prof. Dr. Sadık Tural, Elmas Kılıç Prof. Dr. Sadık Tural. Prof. Dr. Abdulhaluk Çay, Yard. Doç. Dr. Zeynelabidin Makas, Kemal Burkay. Yıldız Pekcan, Sevinç (Öztürk), Süer Eker, Ahmet Abatoğlu, Ahmet Ali Arslan, Nuraniye ve Erkin Ekrem" Nevruz ile ilgili makale ve kitaplarından yararlanılmıştır.